

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav germánských studií, Oddělení skandinavistiky

Bakalářská práce

Kristina Jarošová

Anežka Schulzová jako most mezi Dánskem a českými zeměmi

Anežka Schulzová as a Bridge between Denmark and the Czech Lands

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat Mgr. Heleně Březinové, Ph.D. za laskavé vedení mé práce i za její ochotu, čas a cenné rady, které mi s vypracováním pomohly.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 30. července 2019

Kristina Jarošová

Abstrakt:

Práce představuje osobnost a literární činnost české překladatelky, divadelní kritičky a libretistky Anežky Schulzové. Díky jejím překladům děl dánského literárního kritika Georga Brandese (zejména svazku *Romantická škola ve Francii* a monografie *Søren Kierkegaard*) měli čeští čtenáři poprvé možnost seznámit se s jeho dílem jinak než skrze překlady z němčiny. Práce rovněž mapuje soudobé reakce na tyto překlady a řadu nekrologů, které reflektovaly osobnost Anežky Schulzové očima jejích současníků.

Abstract:

This Bachelor thesis provides a comprehensive assessment of the personality and literary contributions of the Czech translator, theatre critic and librettist, Anežka Schulzová. Best known for her translations of the Danish literary critic Georg Brandes' work (such as the volume *The Romantic School in France* and the monograph *Søren Kierkegaard*), Schulzová provided Czech readers with the very first opportunity to engage with Brandes' work through her direct translations from Danish, instead of the more common German translations. The thesis also conducts a survey of responses to these translations, in addition to an examination of Schulzová's obituaries, which offers a reflection on the personality of Schulzová through the eyes of her contemporaries.

Klíčová slova:

Anežka Schulzová, Georg Brandes, Hlavní proudy literatury století devatenáctého, Romantická škola ve Francii, Søren Kierkegaard, překlad, dánská literatura, kritická recepcce

Key words:

Anežka Schulzová, Agnes Schulz, Georg Brandes, Main Currents in Nineteenth Century Literature, The Romantic School in France, Søren Kierkegaard, translation, Danish literature, critical reception

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Literárně-historický kontext v českých zemích	13
3. Osobnost a činnost Anežky Schulzové.....	15
4. Osobnost a dílo Georga Brandese.....	18
4.1 Vztah Georga Brandese k Anežce Schulzové.....	20
4.2 Brandesova návštěva Prahy.....	21
5. Překladatelská tvorba Anežky Schulzové.....	25
5.1 Překlad svazku <i>Romantická škola ve Francii</i> a dobové reflexe.....	25
5.2 Překlad monografie <i>Sören Kierkegaard</i> a dobové reflexe.....	32
6. Autorská tvorba Anežky Schulzové	39
7. Vztah a spolupráce Anežky Schulzové se Zdeňkem Fibichem	41
7.1 Pád Arkuna.....	42
8. Smrt Anežky Schulzové a časopisecké nekrology	45
9. Závěr	51
10. Seznam použité literatury	53
11. Přílohy.....	55
12. Obrazové přílohy	60

1. Úvod

Tato bakalářská práce si klade za cíl obsáhnout a přehledně zmapovat doposud neucelené a poměrně široké spektrum jedné z oblastí, jimiž se zabývala česká kritička, překladatelka a libretistka Anežka Schulzová (1868–1905). Tato část její tvorby, týkající se skandinávských zemí a literatur, je z velké části zaměřena na Dánsko, přičemž stěžejní roli v této oblasti sehrál dánský literární kritik a teoretik Georg Brandes, jehož dvorní překladatelkou se Schulzová stala. Vzhledem ke své povaze nemá tedy tato bakalářská práce ambice disponovat teoretickou částí a aplikovat konkrétní vědecké teorie či poznatky, je orientována spíše literárněhistoricky, součástí je i přiložená bibliografie, jež podává kompletní přehled autorčiny tvorby orientované na skandinávské země. Práce vznikla prostudováním soudobých zdrojů, při jejím vzniku byla velmi nápomocná Retrospektivní bibliografie české literatury 1775–1945 na webových stránkách Ústavu pro českou literaturu AV ČR, s jejíž pomocí se podařilo vyhledat relevantní zdroje v rámci tehdy velice obsáhlé časopisecké tvorby, jednak přímo kritiky a studie z pera Anežky Schulzové či její překlady severských autorů, jednak soudobé reakce na její činnost. Práce čerpá rovněž z fondu jejího otce Ferdinanda Schulze a dalších autorů, s nimiž Schulzová vedla korespondenci, tyto cenné zdroje laskavě poskytl Literární archiv Památníku národního písemnictví.

V úvodu je práce zaměřena na nezbytný dobový kontext na poli české literatury konce devatenáctého a začátku dvacátého století. Toto období se neslo ve znamení mohutné recepce severského umění v celé Evropě, tudíž i v českých zemích, kde došlo k velkému rozkvětu překladů ze skandinávských jazyků. Pro získání uceleného pohledu na danou problematiku jsou později stručně zmíněni také další vybraní překladatelé z dánštiny. Poté se práce zabývá pojednáním o životě a další tvorbě Anežky Schulzové, jež byla orientována na jiné než skandinávské literatury, a stručným představením již zmíněného Georga Brandese i jeho vztahem k některým osobnostem českého kulturního života a k Praze, v níž několikrát pobýval. Dále následuje hlavní část práce, totiž zmapování překladové i původní tvorby Schulzové, publikované v soudobých periodikách, prostor je věnován zejména jejím samostatně knižně vydaným překladům dvou stěžejních děl Georga Brandese, totiž *Romantické školy ve Francii* (*Den romantiske Skole i Frankrig*), pátému svazku ze série jeho přednášek, proslovených roku 1871 na univerzitě v Kodani, knižně vydaných pod názvem *Hlavní proudy literatury století devatenáctého* (*Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur*), který byl jako jediný přeložen

do češtiny, a jeho rozsáhlé literární studii o Sørenu¹ Kierkegaardovi. Práce pojednává i o *Pádu Arkuna*, opeře skladatele Zdeňka Fibicha, k níž Schulzová napsala libreto a v níž vystupují významné osoby dánské historie, na tomto místě je stručně popsán i výjimečný vztah, který Schulzová se skladatelem měla a kterému věnovala črtu s názvem *Hrstka upomínek a intimních rysův*. Zmíněny jsou rovněž reakce ostatních autorů na dílo a osobu Anežky Schulzové, obzvláště mnohé nekrology, které byly po její smrti časopisecky publikovány.

---

¹ V českém vydání je o Kierkegaardovi psáno jako o Sörenovi, dánská podoba jeho jména však zní Søren, tak je o něm dnes referováno i v českém prostředí.

2. Literárně-historický kontext v českých zemích

Období na přelomu devatenáctého a dvacátého století, v němž spočívalo těžiště tvorby Anežky Schulzové, bývá nazýváno *fin de siècle* a nese se v duchu změn dříve panujících tradičních pořádků, to vše na území Rakousko-uherské monarchie, jež vznikla na základě rakousko-uherského vyrovnání v únoru 1867. Politicky byla země nejednotná, proti sobě stálo české a německé obyvatelstvo i tradičně založení staročeši proti liberálněji orientovaným mladočechům. Ti v roce 1891 vyhráli volby, čímž konzervativní politici přestali být rozhodující politickou silou země. V osmdesátých letech nechtěli mnozí veřejní činitelé připustit, že se země nachází v politické i společenské krizi a obraceli pozornosti ke slavné národní minulosti. Proti tomuto planému romantizování a idealizování skutečnosti se začaly v polovině osmé dekády vymezovat osobnosti požadující uvádění pravého stavu věcí, mezi nimi například Tomáš Garrigue Masaryk, který založil vědecký časopis *Atheneum*, či Jan Herben, zakladatel *Času*, časopisu realistických autorů. Povahu tohoto období dobře ilustruje bouřlivý spor o pravost *Rukopisu zelenohorského* a *Rukopisu královédvorského*, který proti sobě roku 1886 postavil obě znesvářené skupiny.

Na obraze písemnictví osmdesátých let se stále významně podílela generace májovců, stejně jako představitelé ruchovců a lumírovců, jejichž tvorba právě tehdy získala charakteristickou podobu. Nejvýraznější hybnou silou tohoto desetiletí, silně se prosazující zhruba od poloviny osmdesátých let, byl však právě realistický proud. Ten navazuje na dřívější realistickou tradici, započatou ve čtyřicátých let autory jako byli Božena Němcová, Karel Havlíček Borovský či Josef Kajetán Tyl, v té době ovšem stále převládal vliv romantismu a jeho snah o probuzení národního sebeuvědomění. Nyní se však realismus stává programovým směrem celé generace autorů, směřujících od romantismu ke snaze podat věrný obraz skutečnosti, a prostupuje mnoha oblastmi soudobé společnosti. Největší rozmach realismu nastává počátkem devadesátých let, objevují se také naturalismus, impresionismus a symbolismus, prosazuje se rovněž pozitivismus, filozofickovědní směr, kladoucí důraz na poznání faktů. Všechny tyto směry přesáhly i do dvacátého století, jehož počátek se nesl ve znamení velké pestrosti. Literárním prostředím devadesátých let rezonovalo také uskupení mladých autorů s názvem Česká moderna, vymezující se proti starší generaci. Manifest České moderny, sepsaný Josefem Svatoplukem Macharem, vyšel roku 1895 v revue *Rozhledy*. Toto období také dalo české literatuře generaci moderních literárních kritiků, díky nimž se

kritika dostala na úroveň srovnatelnou s uměleckou tvorbou. Mezi ně patřili například František Xaver Šalda, František Václav Krejčí, Arnošt Procházka či Jiří Karásek ze Lvovic. Poslední dva jmenovaní, reprezentanti české dekadence, založili spolu s překladatelem Hugem Kosterkou roku 1894 *Moderní revue*, na jejichž stránkách byla hojně publikována a recipována mimo jiné i severská literatura.

Obecně se dá říci, že je celé období silně ovlivněno zahraničními literaturami, na české prostředí působí hlavně francouzští autoři, ale rovněž anglická a ruská literatura, nezastupitelné místo má právě literatura skandinávská. Českým kulturním prostředím (stejně tak jako zbytkem Evropy) silně rezonovala především jména Henrika Ibsena, Augusta Strindberga, Jense Petera Jacobsena či Bjørnstjerna Bjørnsona. Tito autoři neváhali bořit tehdejší tabu, tématem často reflektovaným v jejich dílech byla mimo jiné ženská emancipace. Jejich tvorba zaznamenala u českých autorů velký ohlas, například J. S. Machar se při výběru názvu své sbírky *Zde by měly kvést růže...* inspiroval Jacobsenovou novelou *Der burde have været Roser* (česky *Měly by tu být růže*) z roku 1882.

3. Osobnost a činnost Anežky Schulzové

Anežka Schulzová se narodila 24. března 1868 v Praze a zemřela tamtéž 4. listopadu 1905, tedy ve věku nedožitých 38 let. Byla nejstarší z celkem devíti dětí Ferdinanda Schulze a jeho manželky Karoliny, rozené Grégrové, která pocházela z významné pražské rodiny – její bratr Julius založil roku 1861 *Národní listy*, kam přispívali nejvýznačnější soudobí autoři jako Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Karel Matěj Čapek-Chod, Jakub Arbes, Viktor Dyk či bratři Čapkové, později zde publikovala i Anežka Schulzová. Karolinin a Juliův bratr Eduard převzal roku 1894 vedení *Národních listů* po Juliovi, oba se angažovali také politicky – působili ve vlivné mladočeské Národní straně svobodomyšlné, jejichž tribunou byly právě *Národní listy*, oba byli rovněž poslanci Českého zemského sněmu a Říšské rady, stejně jako jejich, rovněž mladočesky orientovaný, švagr Ferdinand Schulz, Anežčin otec. Ten byl jakožto prozaik, literární kritik, historik a publicista výraznou osobností své doby. Publikoval přes tři tisíce zejména politických článků v řadě periodik – přispíval do *Lumíru*, *Kritické přílohy Národních listů*, *Zlaté Prahy*, *Literárních listů*, je také silně svázán s *Osvětou* Václava Vlčka, reprezentativní revuí tradicionalistického proudu v české literatuře poslední třetiny 19. století, jehož byl představitelem.² Byl průkopníkem realistického zobrazování každodenního života a okolního světa, v rámci svého konzervativního postoje později odmítal například Zolův naturalismus,³ v čemž se rozcházel s Anežkou, která posléze přeložila Brandesovu studii o tomto francouzském naturalistovi.⁴ Ferdinand Schulz je autorem historických próz a povídek a novel z prostředí dobové aristokracie, které poznal jako dlouholetý vychovatel ve šlechtické rodině Kouniců. Publikoval rovněž odborné práce, např. o Petru Chelčickém, Jiřím z Poděbrad či Josefu Jungmannovi, jenž mu byl na poli literární historie vzorem.⁵ Angažoval se rovněž ve sporu o pravost Rukopisů. Mladší bratr Anežky Schulzové, Ivan Schulz, narozený roku 1871, byl soudcem Nejvyššího správního soudu, působil však rovněž jako překladatel, proslul hlavně svými překlady anglických a amerických autorů, mezi něž patřili například George Bernard Shaw nebo Jack London, překládal však i ze severských jazyků, stejně jako jeho sestra. Jeho syn Karel, tedy synovec Anežky Schulzové, byl novinářem a spisovatelem, který debutoval ve dvacátých letech, Karlova dcera Jiřina byla manželkou spisovatele,

² Merhaut a kol., *Lexikon české literatury 4*, s. 129.

³ Schulz, Ferdinand. „Zolovy senační romány.“ In: *Osvěta*, roč. 10, 1880, č. 6, s. 492.

⁴ Brandes, Jiří. „Emile Zola. Skutečnost a temperament.“ In: *Květy*, roč. 16, 1894, č. 2, s. 216–220; č. 3, s. 325–336.

⁵ Machala a kol., *Panorama české literatury*, s. 95.

dramatika a rovněž překladatele Josefa Topola, jehož synem je současný oceňovaný spisovatel Jáchym Topol.

Anežčino dětství a mládí bylo poznamenáno rachitidou, jež měla trvalé následky, což jí znemožnilo soustavnou školní docházku, otec ji proto vzdělával doma. Studovala především moderní jazyky a literatury,⁶ později byla posluchačkou univerzitních přednášek Jaroslava Vrchlického.⁷ Angažovala se rovněž ve společenském dění a ženském hnutí, spolu s dalšími autory (mj. její otec Ferdinand Schulz) a autorkami je podepsána pod provoláními *Vzdělanstvu českému!*,⁸ které vyzývá k podpoře spolku Minerva, jehož pomocí měla být zřízena první česká dívčí střední škola, a *Sestry české!*,⁹ které hlásá, že by ženy měly vyjádřit podporu největšímu studentskému spolku Slavia, jelikož se studentstvo kladně postavilo k ženskému hnutí.

Literární činnost Anežky Schulzové zasahovala do více oblastí, stejně jako tvorba naprosté většiny ostatních autorů druhé poloviny devatenáctého století, kdy byla literární kritika považována za praktickou součást tvorby, běžně pěstovanou spisovateli.¹⁰ Schulzová proslula především jakožto autorka libret k operám Zdeňka Fibicha, o této oblasti její tvorby je blíže pojednáno v kapitole o jejím vztahu a spolupráci s tímto skladatelem. Je známá rovněž jako překladatelka a autorka literárních studií, esejí a divadelních referátů.

V letech 1888–1894 byla divadelní referentkou v časopisech *Květy* a *Zlatá Praha*, kam psala kritiky pro rubriky *Dramatické umění* a *Z Národního divadla*, někdy ve spolupráci s dalším autorem, píšícím pod pseudonymem –lr–, který referoval o operách, zatímco Schulzová recenzovala činohry. Její nasazení v roli divadelní kritičky popisuje František Zákrejs, rovněž divadelní kritik, těmito slovy: „Pilná, vzdělaná Anežka Schulzová opodál za sedadlem Vrchlického bedlivě sleduje děj za proscéníem.“¹¹ Divadelních kritik napsala za dobu svého působení v těchto rubrikách velké množství, v referátech často pojednávala o více než jedné hře. Věnovala se dramatické tvorbě významných autorů severských (tato oblast je v práci přiblížena později), německých (mj. Friedrich Schiller a Hermann Sudermann, podnikala také cesty po německých městech, aby měla přehled o stavu tamějších divadelních scén¹²), francouzských (Victorien

⁶ Merhaut a kol., *Lexikon české literatury 4*, s. 137.

⁷ Hudec, *Schulzová, Anežka*, s. 476.

⁸ „Vzdělanstvu českému!“ In: *Národní listy*, roč. 30, 1890, č. 172, 24. 6., příl. s. 3.

⁹ „Sestry české!“ In: *Národní listy*, roč. 31, 1891, č. 100, 12. 4., s. 3.

¹⁰ Machala a kol., *Panorama české literatury*, s. 175.

¹¹ Fischer, *Činohra Národního divadla do roku 1900*, s. 234.

¹² Merhaut a kol., *Lexikon české literatury 4*, s. 137.

Sardou, Eugene Marin Labiche, Marc Michel aj.), ruských (např. Anton Pavlovič Čechov či Ivan Andrejevič Krylov) i mnohých dalších, referovala například o antických dramatech *Antigona* od Sofokla či *Menaechmové* od Tita Maccia Plauta. Z českých dramatiků se zaměřovala především na tvorbu Jaroslava Vrchlického, včetně jeho trilogie *Hippodamie*, kterou zhudebnil právě Zdeněk Fibich. Schulzová básníkovi věnovala k jeho čtyřicátým narozeninám i oslavný článek, otištěný rovněž v rubrice *Z Národního divadla*.¹³ Pojednala i o hrách mnoha dalších populárních domácích dramatiků, za všechny jmenujme například Aloise Jiráska, Gabrielu Preissovou, Josefa Kajetána Tyla, Julia Zeyera či ředitele Národního divadla Františka Adolfa Šuberta. Byla také překladatelkou z angličtiny, dánštiny a francouzštiny. Z angličtiny přeložila například literární studii o Johnu Miltonovi, kterou napsal lord Thomas Babington Macaulay a která vycházela roku 1890 na pokračování ve *Zlaté Praze*. Z dánštiny přeložila mnohá díla z pera Georga Brandese, jež jsou přiblížena později. Soustavně sledovala soudobou francouzskou literární produkci a časopisecky byly publikovány její překlady děl Édouarda Roda, Gustava Flauberta či Paula Bourgeta. Roku 1893¹⁴ byla v *Květech* otištěna povídka *Správce Judska* pozdějšího držitele Nobelovy ceny Anatola France v překladu Anežky Schulzové. Ten byl vůbec prvním překladem jeho díla do češtiny.¹⁵ Schulzová sama o Franceovi napsala fundovanou *Literární silhouettu*, jež vycházela na pokračování ve *Zlaté Praze* během listopadu a prosince roku 1894. Téhož roku vyšla v *Květech* i její studie o Gerhartu Hauptmannovi a jeho u nás nepřilíživě přijaté hře *Hanička*, v níž se Schulzová snažila „napravit nedopatření“, kterých se svou neinformovaností dopustili jiní divadelní referenti.¹⁶ V *Květech* vyšla roku 1903 na pokračování její studie s názvem „*Paní Bavaryová*“ a „*Anna Karenina*“. *Literární causerie*. V ní Schulzová srovnává tato díla a jejich protagonistky, ovzduší, z něhož oba spisovatelé vyšli, a psychologickou stránku jejich osobností z uměleckého i lidského hlediska. Je také autorkou eseje *Žena v dílech M. Gorkého*¹⁷ a řady dalších. Svou tvorbu i překlady publikovala pod několika pseudonymy – jako Carl Ludwig Richter, F. Richter, α, A. S. či A. Sch., v jejím příjmení často chybí označení kvantity a je psána jako Anežka Schulzova.

¹³ Schulzová, Anežka. „Z Národního divadla.“ In: *Zlatá Praha*, roč. 10, 1892–1893, č. 13–14, 15. 2. 1893, s. 159.

¹⁴ France, Anatole. „Správce Judska.“ In: *Květy*, roč. 15, 1893, č. 7, s. 105–110.

¹⁵ Merhaut a kol., *Lexikon české literatury* 4, s. 137.

¹⁶ Fischer, *Činohra Národního divadla do roku 1900*, s. 244.

¹⁷ Schulzová, Anežka. „Žena v dílech M. Gorkého.“ In: *Nová česká revue*, roč. 1, 1903–1904, č. 9, 15. 6. 1904, s. 642–662.

4. Osobnost a dílo Georga Brandese

Dánský literární kritik, historik, teoretik a esejista, jehož celé jméno zní Georg Morris Cohen Brandes, se narodil v Kodani 4. února 1842 a zemřel tamtéž 19. února 1927. V českém prostředí se o něm často referovalo jako o Jiřím Brandesovi, objevovala se však i původní podoba jeho jména, tedy Georg. Brandes pocházel z dánsko-židovské rodiny, měl dva mladší bratry. Starší z nich, Ernst, byl ekonomem a posléze hlavně žurnalistou, svými články o bankovníctví přispíval do periodik jako *Politiken*, *Tilskueren* nebo *Københavns Børstidende*, kde v posledním roce svého života působil jako editor.¹⁸ Mladší Edvard (u nás znám i jako Eduard¹⁹), byl spisovatelem, dramatikem, literárním kritikem a politikem, byl zvolen poslancem Folketingu za liberální stranu Venstre, věnoval se i publicistické činnosti – redigoval *Morgenbladet* a v roce 1884 spoluzaložil známý deník *Politiken*. Napsal také řadu divadelních her.²⁰ Jeho drama o dvou jednáních *Návštěva (Et besøg)* bylo roku 1894 uvedeno v Divadle v Národním domě na Královských Vinohradech.²¹ Georg Brandes nejprve studoval na Kodaňské univerzitě právo,²² pak filosofii a estetiku. V roce 1869 přeložil esej Johna Stuarta Milla *Poddanství žen (The Subjection of Women)* a podpořil boj za ženskou rovnoprávnost.²³ O rok později obhájil svou dizertační práci *Francouzská estetika našich dnů (Den franske Æsthetik i vores Dage)* o slavném kritikovi Hippolytu Tainovi,²⁴ jehož pozitivistická metoda mu byla velkou inspirací a s nímž se poté na své studijní cestě po Evropě v Paříži osobně seznámil. Brandes pobýval také v Německu, Itálii či v Anglii. Po návratu ze svých zahraničních cest proslavil na půdě své alma mater na podzim roku 1871 první ze série přednášek o hlavních literárních proudech devatenáctého století, v nichž konfrontoval evropské literatury s dánskou, dle jeho názoru zaostalou, a které byly později vydány knižně v šesti svazcích a stály u zrodu moderního průlomů (dánsky *det moderne gennembrud*) v Dánsku, odkud se rozšířil do zbytku Skandinávie. Moderní průlom lze chápat jako nástup realistické, potažmo naturalistické poetiky ve skandinávské literatuře, ve které předtím po dlouhá léta panoval vliv romantismu, jenž měl na Severu vypjatě

---

¹⁸ Moth, Singer, *Brandes, Ernst Immanuel Cohen*.

¹⁹ Vedel, Valdemar. „Eduard Brandes a jeho nejnovější drama.“ In: *Česká Thalia*, roč. 6, 1892, č. 20, 10. 7., s. 228–230.

²⁰ Chessin, Singer, *Brandes, Carl Eduard Cohen (generally known as Eduard Brandes)*.

²¹ Zyka-Borotínský, Jaroslav. „Divadlo na Král. Vinohradech.“ In: *Národní listy*, roč. 34, 1894, č. 335, 4. 12., s. 4.

²² Bjerregaard, Singer, *Brandes, Georg Morris Cohen*.

²³ Fröhlich, *Brandes Georg Morris Cohen*, s. 123.

²⁴ Humpál a kol., *Moderní skandinávské literatury*, s. 23.

národní charakter.²⁵ Brandes se ostře vymezoval vůči dobové morálce a politické situaci a v duchu jeho požadavku, že by literatura měla předkládat problémy k diskusi,²⁶ tvořila celá generace významných severských autorů jako byli Henrik Ibsen, Jens Peter Jacobsen, Bjørnstjerne Bjørnson či Alexander Kielland, mnohé z nich později představil ve svém retrospektivním díle *Autoři nástupu moderny (Det moderne gennembruds mænd)* z roku 1883, které dalo celému období název. Brandes, jenž svou společenskou a literární činností předznamenal definitivní rozchod s romantickým hnutím a jeho epigony,²⁷ je považován za zakladatele žánru literární eseye a psychologicko-uměleckého portrétu²⁸ (viz jeho monografie o velkých osobnostech své doby Sørenu Kierkegaardovi, Williamu Shakespearovi, Johannu Wolfgangovi von Goethem či Voltairovi), kterým se začal věnovat během svého pobytu v Berlíně, kam se z Dánska v roce 1877 uchýlil, unaven věčnými polemikami s konzervativními kruhy a zklamán nechotou akademické obce udělit mu profesuru (tu nakonec získal až v roce 1902).²⁹ Roku 1882 se navrátil, jeho postoje prošly během německého pobytu názorovou proměnou, nově kladl důraz na individualitu jedince-spisovatele, kterou už nepovažoval za natolik závislou na okolním prostředí.³⁰ Ve druhé polovině osmdesátých let výrazně přispěl k objevení Friedricha Nietzscheho a jeho uvedení do kontextu nejen severského, ale i evropského kulturního prostoru.³¹ Dodnes je považován za nejvýznamnějšího severského kritika a za jednu z nejdůležitějších, byť kontroverzních postav dánské literatury konce devatenáctého století vůbec. Brandes byl velmi respektovanou osobností rovněž v evropském měřítku, jeho klíčové dílo *Hlavní proudy literatury století devatenáctého* bylo přeloženo do mnoha jazyků a když slavil roku 1922 osmdesáté narozeniny, v evropském tisku vyšla řada blahopřání, laudatio k této příležitosti sepsal i F. X. Šalda, který jej sám řadí k čelným představitelům světové literatury, ačkoli připouští, že „[m]ůže býti pochyba o hloubce jeho ducha a pronikavosti jeho myšlenky historické a kritické,³² a jeho přednášky už považuje za překonané prací následujících generací, stejně jako tehdy praktikované aplikování metod přírodních věd do oblasti historického bádání.

---

²⁵ Humpál a kol., *Moderní skandinávské literatury*, s. 16.

²⁶ Brandes jej formuloval slovy „En levende litteratur kendes på, at den sætter Problemer under Debat“ (česky „Živá literatura se pozná podle toho, že předkládá problémy k diskusi“).

²⁷ Fröhlich, *Brandes Georg Morris Cohen*, s. 123.

²⁸ Fröhlich, *Brandes Georg Morris Cohen*, s. 123.

²⁹ Bjerregaard, Singer, *Brandes, Georg Morris Cohen*.

³⁰ Bjerregaard, Singer, *Brandes, Georg Morris Cohen*.

³¹ Humpál a kol., *Moderní skandinávské literatury*, s. 22.

³² Šalda, *Osmdesátiletý Lucifer*, s. 35.

4.1 Vztah Geoga Brandese k Anežce Schulzové

Osobnost a tvůrčí činnost Anežky Schulzové je s Georgem Brandesem úzce spjata prostřednictvím jejích fundovaných překladů Brandesových děl a statí, které byly díky její znalosti dánštiny poprvé překládány z autorova rodného jazyka, a ne prostřednictvím překladů do němčiny, kvůli nimž může být čtenář z logiky věci připraven o drobné nuance obsažené v původním díle, které se při nepřímém překladu mnohdy ztrácejí. Dle F. X. Šaldy byly navíc německé překlady zkrácené a špatné.³³ Vzhledem k faktu, že Schulzová zemřela již v roce 1905, kdežto Brandes zemřel o zhruba dvacet let později a byl literárně činný až do své smrti, překladů jeho pozdějších děl se chopili jiní překladatelé. Dcera Arnošta Viléma Krause, zakladatele české skandinavistiky, jenž přeložil do němčiny libreto Anežky Schulzové a sám se Brandesovým dílem zabýval, Milada Krausová-Lesná, přeložila roku 1927 *Pověst o Ježíšovi (Sagnet om Jesus, 1925)*, Jan Razil přeložil o rok později *Prvotní křesťanství (Urkristendom, 1925)*. Mezi další překladatele z dánštiny patřil také Anežčin bratr Ivan, který na rozdíl od své starší sestry překládal kromě z dánštiny a angličtiny i z ostatních severských jazyků a z holandštiny, je například autorem překladu slavného románu *Matka země, za nějž Knut Hamsun roku 1920 obdržel Nobelovu cenu za literaturu.*³⁴ Jako další překladatele ze skandinávských jazyků můžeme rovněž uvést například spoluzakladatele *Moderní revue* Huga Kosterku, Růženu Čermákovou či Karla Kučeru. Brandes ve svých vzpomínkách popisuje, jak jej Kučera přijel navštívit a řekl mu, že se kvůli němu on i tři jeho přátelé naučili dánsky.³⁵

Korespondenci Schulzové s Brandesem či písemné doklady o vzájemných osobních kontaktech se mi bohužel nepodařilo dohledat, nicméně s největší pravděpodobností došlo k jejich setkání minimálně jednou, a to během Brandesovy druhé návštěvy Prahy v roce 1892, vzhledem ke skutečnosti, že byla na jeho počest uspořádána recepce, o níž pojednává ve svých vzpomínkách na tuto cestu a která se konala na Žofině, kde Anežka žila v otcovském domě.³⁶ Ve *Zlaté Praze* se téhož roku píše: „Na jeho počest' uspořádána byla v pondělí večer na Žofině malá hostina, kteréž se účastnil vybraný kruh naší literární, umělecké a společenské elity.“³⁷ Ačkoli není k dispozici jmenný seznam těchto osob, lze předpokládat, že byl Ferdinand Schulz jakožto jedna z čelných osobností své doby přítomen, stejně jako jeho dcera. Anežka Brandesova díla překládala od roku 1892,

³³ Šalda, *Osmdesátiletý Lucifer*, s. 36.

³⁴ Humpál a kol., *Moderní skandinávské literatury*, s. 115.

³⁵ Brandes, *Levned. Snevringer og horizonter*, s. 175.

³⁶ Viz obrazová příloha č. 1.

³⁷ [nepodepsáno], *Jiří Brandes, slavný dánský kritik a literární historik...*

respektive 26. února toho roku vyšla ve *Zlaté Praze* první z jeho literárních studií, můžeme se tedy domnívat, že jako Brandesova přední překladatelka, a tudíž člověk, díky němuž se mohlo jeho dílo setkat v českých zemích s mnohými ohlasy, o osobní setkání sama stála.

4.2 Brandesova návštěva Prahy

Anežka Schulzová později přeložila zprávu, kterou Brandes o této návštěvě sepsal a která byla původně otištěna ve Vánočním albu na rok 1892, vydaném v Kodani s bohatými vyobrazeními, jak je uvedeno v poznámce pod čarou.³⁸ Její překlad vyšel ve druhém čísle Květů z roku 1893, tedy rok po Brandesově druhé návštěvě, pod názvem *Jiří Brandes o Praze*. Tyto vzpomínky jsou rozděleny na pět kratších částí, hned na začátku první z nich Brandes píše: „Srdečnost přátel posud neznámých vábila mě do Prahy.“³⁹ V dobovém tisku se tvrdí, že sem tento vzácný host přijel za účelem napsání literárních studií.⁴⁰ Poté Brandes krátce líčí uvítání, které jej po příjezdu na nádraží čekalo, a hotel Saský dvůr v Hybernské ulici č. 2/997⁴¹ s výhledem na Prašnou bránu, v němž byl ubytován a jenž znal už ze své první návštěvy Prahy. Ta se prý odehrála před mnoha lety, kdy byl dle svých slov ještě mladíkem a zastavil se zde cestou z Drážďan do Mnichova, město si tehdy ale jen zběžně prohlédl a zdržel se zde jediný den. Své nepříjemné dojmy, které pociťoval mimo jiné u sochy Jana Nepomuckého na Karlově mostě, shrnuje těmito slovy: „Ale byl-li to pohled na tohoto problematického světce, neb účinek cizí řeči, jež mě obklopovala, a okolnost, že drožkář, na nějž jsem zavolaal, nemohl neb nechtěl mi rozuměti: vše jedno, pocit osamocení a cizoty, a vědomí, že nemám tu nic co dělati, zmocnily se mne tak, že ještě téhož dne vydal jsem se dále na cestu směrem jižním.“⁴² Vzápětí ale podotýká, že během druhé návštěvy o něho bylo znamenitě postaráno a cítil se zde vítaný. Byl pozván do jedné rodiny, domácího pána popisuje jako typ českého vlastence, který se pranic neobává vlivu z ciziny a evropské kultury, naopak je obdivuje, „ale celou duší svou, všemi silami svými byl činný pro věc svého národa.“⁴³ Domácí paní zase přirovnává k ženským postavám z obrazů Václava Brožíka. Ačkoli považuje oba manžele za typické, uvědomuje si problematičnost takového zevšeobecnování a přiznává, že neměl možnosti poznat mnoho jiných Čechů. Ve druhé

---

³⁸ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 246.

³⁹ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 246.

⁴⁰ [nepodepsáno]: *Georg Morris Cohen Brandes*.

⁴¹ Kneidl, *Setkání s Prahou*, s. 191.

⁴² Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 246.

⁴³ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 247.

části se zaobírá krásami Prahy a vyzdvihuje místa, která jej zaujala, vzhledem k jeho národnosti je to především místo posledního spočinutí Tychona de Brahe⁴⁴ a letohrádek Belveder, odkud prý dánský astronom často pozoroval s císařem Rudolfem hvězdy. V této souvislosti Brandes zmiňuje i osud královny Dagmar⁴⁵ a píše o náhrobku jejího otce Přemysla Otakara I. v chrámu svatého Víta. Velmi jej zaujala také jezdecká socha svatého Jiří, kterou pokládá za nejznamenitější umělecké dílo v Praze.⁴⁶ Zmiňuje mnohá další místa, k nimž uvádí historické souvislosti a případné pověsti s nimi spojené, zabývá se i náboženskou situací v zemi, kterou pro její náboženskou svobodomyslnost přirovnává k Francii či Německu,⁴⁷ a blíže popisuje nejstarší pražskou synagogu a židovský hřbitov. V další části skládá poklonu české zemi a jejím obyvatelům, jejichž jméno, Češi, „chová pro Seveřana jakýs dobrodružný zvuk.“⁴⁸ Francouzský název Bohémiens, budící představu volného cikánského života, považuje za mylný, naopak o Čechách píše jako o nejpilnějším, nejvytrvalejším a nejsnaživějším ze všech slovanských národů, „jenž vypracoval se k nynější výši své úžasnou rychlostí a silou.“⁴⁹ Obdivuje i skutečnost, že se český jazyk dokázal vymanit ze své podřadné role vůči němčině. Stále se dle něho zlepšuje i postavení Čechů, na úkor postavení německého obyvatelstva. Probuzení dříve potlačované síly českého lidu glosuje takto: „Dělalo to na mne dojem jako kostel, jehož fresky barbarská ruka na století byla zakryta vápnem. Zdá se nyní, jako by obal byl odstraněn, a původní nádhera obrazů objevila se náhle se všemi tvary a barvami.“⁵⁰ Tato slova Brandes pronesl na výše zmiňované večerní společnosti na Žofínském ostrově a sám odkazuje k sonetu Jaroslava Vrchlického, který básník napsal na Brandesovu počest a ve kterém s tímto přirovnáním pracuje.⁵¹ Brandes konstatuje, že vztah mezi Čechy a Němci je velmi napjatý, což vyzoroval při svém pohybu v obou těchto kruzích. Do Prahy přijel na pozvání mladočechů, kteří rovněž uspořádali onu žofínskou sešlost, mladočeský studentský spolek jej provedl po svých místnostech a tito hostitelé na Brandese „učinili výtečný dojem svým chováním skromným, roztomilým,

---

⁴⁴ V textu je uváděn i šlechtický predikát „de“, který už se dnes příliš nepoužívá, viz Černá, *Chvilka s jedním hvězdářem*.

⁴⁵ Původním jménem Markéta Drahomíra, která se po sňatku s Valdemarem II. Vítězným v roce 1205 stala dánskou královnou a přijala jméno Dagmar.

⁴⁶ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 248.

⁴⁷ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 248.

⁴⁸ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 249.

⁴⁹ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 249.

⁵⁰ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 249.

⁵¹ Vrchlický, Jaroslav. „Jiřímu Brandesovi.“ In: *Zlatá Praha*, roč. 9, 1891–92, č. 38, 5. 8., s. 447.

upřímným a srdečným.⁵² Ve čtvrtém oddílu svých vzpomínek pojednává o návštěvě Národního divadla, kde v první den svého pražského pobytu zhlédl hru ředitele F. A. Šuberta *Jan Výrava*, kterou považuje za zdařilou, ale nikoliv vynikající. Samotné Národní divadlo nicméně pokládá za pýchu českého národa,⁵³ jeho dějiny vztahuje k českému národnímu uvědomění. Vzpomíná také na národní operu a jejího zakladatele, Bedřicha Smetanu, skladatele evropského formátu, se kterým se jako sedmnáctiletý setkal v Göteborgu, kde Smetana vyučoval hudbu a těšil se oblibě svých mladých žákyň: „Obraz jeho visel tehdy na stěně v jednom pokoji, kde záviděl jsem mu tehdy jeho místo.“⁵⁴ Krátce se zmiňuje i o Antonínu Dvořákovi a Zdeňku Fibichovi. Poté pojednává o české literatuře, respektive o jejích dvou čelných představitelích, kterými jsou podle něho právě Jaroslav Vrchlický a Svatopluk Čech. Ten je dle Brandese uzavřenější, hloubavější a volí více národní látku, Vrchlický je čilý a otevřený a národní cit je mu tak samozřejmým, že tíhne k látkám cizím. Brandes se obdivuje virtuozitě Vrchlického řeči a neobvyklému rozsahu jeho tvorby a označuje ho za neplodnějšího a nejoblíbenějšího českého básníka.⁵⁵ Podotýká, že s Vrchlickým se seznámil osobně a že už dříve četl některá jeho díla přeložená přes další jazyky do dánštiny, poté se podrobněji věnuje sbírce *Barevné střepy*⁵⁶ a povídky *Poesie a prosa*,⁵⁷ jejíž děj je v textu podrobně vylíčen a Brandes ji považuje za dovedné vykreslení uměleckých poměrů. Hlavními postavami jsou pekař, který dělá obyčejnou práci a má mnoho zákazníků, a voňavkář, který „pouští obraznosti své uzdu i za hranice dobrého vkusu, jen aby odkryl nové, posud neznámé druhy vůně,⁵⁸ jeho zboží ale téměř nejde na odbyt. Brandes v této črtě vidí paralelu s údělem Vrchlického, jehož „kruh čtenářský je dosti úzký,⁵⁹ což se však příliš neshoduje s jeho předchozím tvrzením, že je Vrchlický nejoblíbenější český básník, ba dokonce neplodnější ze všech evropských básníků. Obdivuje se jeho „graciélní pružnosti“, kterou považuje za slovanský rys a výraz nesmírné citlivosti, tu sám hodnotí jako mužskou, nikoli ženskou vlastnost, související se vznětlivostí, vedoucí k produktivnosti. Tu prý ženy postrádají, proto „ve všech literaturách první místo náleží

---

⁵² Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 250.

⁵³ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 250.

⁵⁴ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 250.

⁵⁵ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 251.

⁵⁶ Brandes je i autorem předmluvy k dánskému překladu této sbírky, viz [nepodepsáno]. „Jaroslava Vrchlického „Barevné střepy...“ In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–94, č. 12, 2. 2. 1894, s. 144.

⁵⁷ Jedná se o součást sbírky *Povídky ironické a sentimentální* z roku 1886.

⁵⁸ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 251.

⁵⁹ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 252.

mužům.⁶⁰ Vyzdvihuje také básníkovu překladatelskou činnost a své pojednání o něm zakončuje názorem, že je „virtuos mezi všemi žijícími umělci slovesnými.“⁶¹ V páté, poslední a nejkratší části o sobě hovoří jako o neznámém zralém muži, jenž přišel do Prahy. Ačkoli měl pocit, že už vše zažil, město mu bylo novým a prostá srdečnost obyvatel mu byla neznáma. To dokládá vzpomínkou, kdy se chystal zaplatit mýtné na mostě vedoucím k Žofínu, výběřčí však pravila, že si od něho peníze nevezme, obrátil se tedy v duchu k Janu Husovi, kterého onen cizinec (Brandes) považoval na rozdíl od Jana z Nepomuku za pravého ochránce Čech, aby tuto ženu po zásluze odměnil, je-li to v jeho moci. Na základě této črty můžeme říci, že Praha a její obyvatelé, jmenovitě hlavně Jaroslav Vrchlický,⁶² udělali na dánského kritika nebývalý dojem, a ačkoli měl pár drobných výtek, neskryvaně obdivoval pražskou historii, o níž si neváhal zjistit mnoho informací, a povahu a kulturní úroveň Čechů, kterou stavěl nad tu německou. Akcentuje i vztahy mezi rodným Dánskem a českou zemí a jako správný dobový vlastenec podnikl cestu po místech s nimi spojenými. Brandes Prahu potřetí navštívil v červnu roku 1926, tedy více než dvacet let po smrti Anežky Schulzové, na pozvání PEN klubu,⁶³ společnost mu dělal například Karel Čapek, který o jeho návštěvě napsal článek s názvem *Doyen evropské literatury*,⁶⁴ osobně jej uvítal i Tomáš Garrigue Masaryk.⁶⁵ Na základě uvedených informací nelze pochybovat o tom, že Brandesovi Praha i její obyvatelé přirostli k srdci. O Anežce Schulzové sice ve svých vzpomínkách otištěných v *Květech* nepíše, zmiňuje se o ní však ve třetím dílu⁶⁶ své třísvazkové autobiografie s názvem *Život (Levned)*, která vycházela v letech 1905–1908 v nejstarším dánském nakladatelství Gyldendal: „Šest nebo sedm let poté jsem byl znamenitě přeložen do češtiny právě zesnulou Anežkou Schulzovou, která se naučila dánsky a s horlivostí pracovala na překladu mých větších i menších prací.“⁶⁷

---

⁶⁰ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 252.

⁶¹ Brandes, *Jiří Brandes o Praze*, s. 252.

⁶² V Literárním archivu Památníku národního písemnictví je dochována i jejich pozdější korespondence.

⁶³ Kneidl, *Setkání s Prahou*, s. 192.

⁶⁴ Krátké představení tehdy 84letého Brandese vyšlo 13. 6. 1926 v *Lidových novinách*.

⁶⁵ Viz *Večerní České slovo*, roč. 8, 1926, č. 131, 9. 6., s. 1.

⁶⁶ Brandes, *Levned. Snevringer og horizonter*, s. 175–176.

⁶⁷ „Først en seks, syv Aar derefter blev jeg i større Stil oversat paa Czechisk af den nu afdøde Agnes Schulz, der havde lært sig Dansk, og med Iver arbejdede paa at overføre større og mindre Arbejder af mig.“ (V textu je uveden autorčin překlad.)

5. Překladatelská tvorba Anežky Schulzové

Kromě řady děl výše zmíněných francouzských a anglických autorů překládala Schulzová také z dánštiny, a to díla Georga Brandese, jehož výsadní překladatelkou se za svého života stala. Překladům děl jiných dánských či severských autorů se nevěnovala. Jako první od února 1892 vycházel ve *Zlaté Praze* po částech její překlad Brandesovy studie o norském dramatikovi Henrikovi Ibsenovi, téhož roku byla tamtéž otištěna studie o Gustavu Flaubertovi a v *Květech* studie o Edmondovu a Julesovi Goncourtových, bratřech, kteří tvořili v duchu realismu a naturalismu a jejich díla často vznikala ve vzájemné spolupráci. Obě studie rovněž vycházely postupně. V roce 1893 byly ve *Zlaté Praze* publikovány ukázky z knižně doposud nevydaného svazku *Romantická škola ve Francii*, na pokračování vyšla i studie *Zvíře v člověku* (*Bourget, Maupassant, Dumas, Tolstoj, H. Hart, Zola*), v *Květech* se objevil článek *Jiří Brandes o Praze*, zde již přibližně dříve. O rok později vyšly kromě překladu *Romantické školy ve Francii* na pokračování studie *Emile Zola. Skutečnost a temperament* v *Květech* a *Bedřich Nietzsche. Pojednání o aristokratickém radikalismu* ve *Zlaté Praze*, tamtéž vyšla roku 1895 Brandesova studie *Lord Byron z díla Naturalism v Anglii*, čtvrtého svazku *Hlavních proudů literatury století devatenáctého*. Po dlouhé odmlce následoval roku 1904 překlad monografie *Sören Kierkegaard*. Časopisecké překlady Brandesových studií nebyly v dobovém tisku nijak reflektovány, budu se proto blíže věnovat dvěma nejzásadnějším překladům Anežky Schulzové, na které bylo často vzpomínáno a které jako jediné vyšly knižně, a to *Romantické škole ve Francii* a monografii *Sören Kierkegaard*.

5.1 Překlad svazku *Romantická škola ve Francii* a dobové reflexe

Anežka Schulzová je s Georgem Brandesem spojována hlavně kvůli svému překladu *Romantické školy ve Francii* (*Den romantiske Skole i Frankrig*), pátému svazku ze série jeho kodaňských přednášek, který vyšel roku 1882 v nejstarším dánském nakladatelství Gyldendal. Celá série přednášek byla v Dánsku knižně vydána pod názvem *Hlavní proudy literatury století devatenáctého* (*Hovedstrømninger i det 19de Aarhundredes Litteratur*) a byla přeložena do mnoha jazyků, česky však byla vydána pouze *Romantická škola ve Francii*, a to v Praze roku 1894 nákladem známého knihkupce a nakladatele Jana Otty. *Romantická škola ve Francii* sleduje na více než pěti stech stranách vývoj francouzského romantismu od jeho počátků v roce 1824 přes období největšího rozmachu kolem roku 1850 až po jeho doznívání v osmdesátých letech devatenáctého století. Tento rozvoj Brandes hned zpočátku zasazuje do kontextu tamního politického pozadí. Jako

kruciální hodnotí rok 1830, kdy ve Francii proběhla takzvaná červencová revoluce,⁶⁸ po níž nastaly příznivější poměry pro obnovování literatury a umění. Autor rozebírá také samotný pojem, v knize nazývaný *romantism*, a jeho obsah, uvádí rovněž domácí i zahraniční vlivy, které jeho formování určovaly. V jednotlivých kapitolách se věnuje nejvýznačnějším francouzským autorům jako byli například Charles Nodier, Viktor Hugo, Alfred de Musset, George Sandová, Honoré de Balzac, Prosper Mérimée, Théophile Gautier či Charles Augustin Sainte-Beuve, jehož vnímá hlavně jako kritika, této oblasti jeho činnosti zasvětil i samostatnou kapitolu. Pojednává také o vztazích mezi některými z uvedených autorů, v závěru se zaměřuje rovněž na autory dle jeho vlastního názoru zneuznané či zapomenuté. Brandesovo dílo v českém prostředí silně zarezonovalo a je pokládáno za nejzásadnější ze všech jeho prací, takto se o něm často hovoří i v nekrolozích, které vyšly po smrti Schulzové, například v *Lumíru* považují *Romantickou školu ve Francii*, potažmo *Hlavní proudy literatury století devatenáctého* za „Brandesovo stěžejní dílo, zajisté z nejpěknějšího, co stvořilo historiografické i stilistické umění duchaplného dánského essayisty“⁶⁹ a překlad Anežky Schulzové označují jako dobrý s tím, že se jím naši slovesnosti zavděčila nejvíce z celého svého díla. Na tomto místě je vhodné zmínit, že její vlastní literární tvorba byla v reakcích na osobu Anežky Schulzové často přehlížena na úkor jejích překladů, což by mohlo být logicky vnímáno jako nedocenění její práce, zvláště když přihlídneme k velkému množství jejích divadelních kritik a často uváděné horlivosti, s níž texty psala. V dochované korespondenci se ale o pocitech zneuznání, spojených s jejími vlastními texty, nezmiňuje, můžeme o nich tedy pouze spekulovat.

Ve *Zlaté Praze* vyšla ještě na sklonku roku 1893 zpráva o připravovaném vydání tohoto svazku s informací, že jednotlivé sešity budou následovat rychle po sobě, takže celý překlad *Romantické školy ve Francii* bude hotov brzy po Novém roce. Typografickou úpravu díla považují v redakci za „velice sličnou“⁷⁰ a počín hodnotí jako veliké dílo estetické literární kritiky, kterou se Brandes proslavil po celém světě. Roku 1894 vychází tamtéž o tomto již dokončeném překladu referát, v němž je uveden jako samostatný díl „velikolepého“ souborného díla proslaveného dánského literárního historika a estetika. Svazek je hodnocen veskrze kladně, dle referátu se jedná o

---

⁶⁸ Tato revoluce následovala po pokusu krále Karla X. rozpustit parlament. Odehrála se během tří dnů a vedla k pádu dynastie Bourbonů, kterou nahradila liberálnější vláda krále Ludvíka Filipa. Francouzské povstání ovlivnilo i další evropské země, v nichž dalo podnět k liberálnímu a revolučnímu hnutí.

⁶⁹ In: *Lumír*, roč. 34, 1905–1906, č. 1, 15. 11. 1905, s. 54.

⁷⁰ In: *Zlatá Praha*, roč. 10, 1893–1894, č. 52, 10. 11. 1893, s. 624.

„velezajímavý a poutavý obraz jedné z nejdůležitějších kapitol literatury a osvěty nejen francouzské, ale i světové, v takovém ozáření a prohloubení, jako se to nenalézá v žádném spise podobného druhu.“⁷¹ Literární romantismus ve Francii je v Brandesově pojetí silně zakotven v politických poměrech tamní společnosti, panujících před významným rokem 1830. V článku se píše, že Brandes „sprovází bystrým zrakem a kritickým duchem“⁷² vývoj tohoto literárního hnutí, trvajících přes padesát let, přičemž tato doba je zde označována jako nejpamátelnější a nejslavnější v dějinách francouzského písemnictví a kultury s tím, že slavná jména francouzských romantických autorů zná celý vzdělaný svět. Naopak jména neznámých autorů jsou nyní díky Brandesovi dochována pro budoucí generace. Dále jsou zmíněny ukázky z díla, které ve *Zlaté Praze* vycházely na pokračování o rok dříve, jejichž prostřednictvím měli čtenáři možnost povšimnout si, že se Brandesova metoda literární historie a kritiky velmi liší od podobných výkladů jiných autorů. Tato odlišnost je spatřována v tom, že dánský kritik „vyvozuje vznik a cenu literárních děl jednak z vlastního, osobitého nadání každého spisovatele, jednak z vlivův, kteréž na něho měly i čas i místo, poměry společenské a rodinné, tělesné ústrojí, zámožnost' neb nedostatek, a vše ostatní, co se souborně nazývá okolí.“⁷³ Brandes skládá všechny tyto „praménky a nitky“ dohromady, z čehož vyvozuje „mohutný duchovní proud spisovatele vynikajícího, jenž své době navzájem vtiskl svůj ráz.“⁷⁴ Pisatel recenze tak opisuje Brandesovu naturalistickou metodu, aniž ovšem termín naturalismus, popřípadě realismus ve svém hodnocení použije. Referát poznamenává, že čtenáři vděčí Brandesovi za dalekosáhlé literární perspektivy a že jeho velkolepé názory o nejhlubší podstatě významných francouzských básníků „náležejí k nejcennějším zjevům novověké literární kritiky a mají nehynoucí platnost v současných dějinách všeobecné osvěty.“⁷⁵ V závěru referátu je zdůvodněno, proč byl právě svazek *Romantická škola ve Francii* zvolen k českému překladu jako první – české písemnictví se po roce 1830 ocitlo pod vlivem francouzského romantismu, který přetrvával ještě po roce 1870. Druhým důvodem prý byla skutečnost, že „Brandes po 20 letech přikročil k rozmnoženému vydání všech těchto svých studií a že právě na podzim r. 1892 vydal druhé, rozmnožené vydání *Romantické školy ve Francii*.“ Zároveň je zdůrazněno, že český překlad tohoto druhého, rozmnoženého vydání vznikl ze všech evropských jazyků jako první a že je k dalšímu

---

⁷¹ In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 20, 30. 3. 1894, s. 239.

⁷² In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 20, 30. 3. 1894, s. 239.

⁷³ In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 20, 30. 3. 1894, s. 240.

⁷⁴ In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 20, 30. 3. 1894, s. 240.

⁷⁵ In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 20, 30. 3. 1894, s. 240.

překladu připraven svazek *Naturalism v Anglii*, dánsky vydaný teprve o rok dříve, tedy roku 1893, přičemž „bude záležeti na účastenství českého čtenářstva k dokončenému svazku: *Romantická škola ve Francii*, aby v pokračování českého překladu proslaveného díla Brandesova nenastala delší přestávka.“⁷⁶ V poslední větě je zmíněno, že tento svazek vyšel v 11 sešitech po 20 kr. ve velice úhledném vydání. Tento zdroj jako jediný hovoří o tom, že bylo zamýšleno pokračování překladů *Hlavních proudů literatury století devatenáctého*, ke kterému však nikdy nedošlo, *Romantická škola ve Francii* tedy zůstala jediným překladem do češtiny. Bohužel už není nikde uvedeno, proč z plánovaného překladu ostatních svazků sešlo, ačkoli Anežka Schulzová zemřela až po více než jedenácti letech od zveřejnění této informace, nebylo to tedy zapříčiněno smrtí překladatelky. Zřejmě se tedy překlad *Romantické školy ve Francii* nesetkal u čtenářů s velkým zájmem a znamenal pro nakladatele komerční neúspěch, což je ale z pozdějšího pohledu překvapivé, vezmeme-li v potaz často proklamovaný význam tohoto svazku, například Šalda o něm ve svém příspěvku k Brandesovým osmdesátinám píše, že byl „přeložený pietně do češtiny z originálu milou, nešťastnou Anežkou Schulzovou, přítelkyní Zdeňka Fibicha, byl hojně čten studenty právě jako ostatní díly, ovšem v zkrácených a špatných překladech německých, a pomáhal vypuzovat z českých mozků egyptskou tmou *in aestheticis*.“⁷⁷

Z reakcí na vydání tohoto svazku se značně vymyká příspěvek Jiřího Karáska,⁷⁸ který vyšel v beletristickém časopise *Niva* s datací 15. září 1895. Hned na jeho začátku předesílá, že se zde pro nedostatek prostoru nebude zabývat kritickým krédem Georga Brandese, ale že se chce věnovat konkrétní pasáži překladu Anežky Schulzové, kterou by se mohl leckdo nechat mystifikovat. Jedná se o tuto větu: „Nejen stanul v čele vši aesthetické kritiky a literární historie, ale dal mocný podnět k netušenému před tím ruchu ve vyšším duchovním životě *veškeré* současné intelligence evropské a stal se reformátorem umění slovesného v každém národě, *do něhož idee jeho dosud vnikly*.“^{79 80}

---

⁷⁶ In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 20, 30. 3. 1894, s. 240.

⁷⁷ Šalda, *Osmdesátiletý Lucifer*, s. 36.

⁷⁸ Později známý jako Jiří Karásek ze Lvovic, tento přídomek ke svému jménu připojil až na přelomu 19. a 20. století.

⁷⁹ Slova či pasáže napsané kurzívou byly takto v článku zvýrazněny Karáskem, v této kapitole je ponechávám ve stejné podobě.

⁸⁰ Tuto konkrétní větu, citovanou v Karáskově recenzi, se mi nepodařilo dohledat ani v jednom z výtisků knihy *Romantická škola ve Francii*, do kterých jsem měla možnost nahlédnout. Pravděpodobně měl tedy autor k dispozici jiný exemplář s úvodem, kterým Schulzová svůj překlad doprovodila (případně jej publikovala zvlášť).

Dle Karáska je tato věta „pouhá bombastická fráze, vplynulá asi z péra dámy-překladatelky, jíž se konečně trochu toho nemístného lyrického nadšení může odpustiti,“⁸¹ vzápětí ale podotýká, že je nutné se k ní vyjádřit, protože by to v opačném případě mohlo znamenat „nebezpečný souhlas“. Karásek prý ponechává stranou „čistě ženskou logiku“, za niž považuje fakt, že je nejdříve uvedeno tvrzení, že Brandes způsobil netušený převrat ve *veškeré* evropské inteligenci, přičemž hned nato je uvedeno opatrné „kam idee jeho dosud vnikly,“ což tedy aspoň připouští, že existují místa, kam dosud nevnikly, a tudíž není *veškerá* evropská inteligence Brandesovým působením ovlivněna. Větu však Karásek považuje za nesprávnou a nepravdivou i z jiného důvodu, který blíže osvětluje v následujícím odstavci. Brandese totiž sám nepokládá za *tvůrčího* kritického ducha, ale za pouhého epigona a vykořisťovatele nálezů svých předchůdců. Když stojí vedle sebe jména Taine a Brandes, je to druhé pouhou „sesláblou, malomocnou, zalehlou ozvěnou“⁸² prvního. Taine dle Karáska zavedl nové kritické metody a jeho činnost upravila cesty Zolova naturalismu a jeho následovníků, kdežto Brandesovo jméno není světcem žádného literárního směru a nejsou žádní umělci, kteří by na jeho oltář kladli květiny a zapalovali na něm svíčky. Na základě těchto tvrzení Karásek redukuje Brandesův význam ve *světové* literatuře na slova „učennivý žák Tainův, epigon francouzských směrů v kritice, – ne *tvůrce*, pouhý *následovník*, *imitátor*, *vykořisťovatel*.“⁸³ Vzápětí ovšem dodává, že Brandese zná ještě jako kritika *dánského*, zdá se mu však, že si Schulzová trochu spletla a pomísila oba tyto kritiky. Tohoto „druhého pana Brandesa“ považuje za nejlepšího *dánského* estetického kritika a literárního historika a iniciátora zvýšené duševní činnosti v *dánské* inteligenci, který idejemi, jež přinesl ze zahraničí, zreformoval *literaturu své vlasti* „k netušenému květu“. Jako jeho vzory uvádí Karásek novou německou filosofii a Johna Stuarta Milla, Hippolyta Taina a Ernesta Renana, kteří dle něho reprezentují anglický a francouzský pozitivismus. V tomto vidí Brandesův přínos: „[M]alý v stínu těchto, stal se velikým a důležitým pro svou vlast (...) pro celý Sever.“⁸⁴ Karásek uvádí řadu příkladů, kdy severští autoři na základě Brandesových myšlenek (ač přetlumočených od autorů z ciziny) změnili své umělecké směřování k lepšímu: Bjørnstjerne Bjørnson přestal psát v duchu „pastýřského sentimentalismu“ povídky jako *Synnøve ze Slunečného návrší* (*Synnøve Solbakken*),

---

⁸¹ Karásek, *Jiří Brandes. Romantická škola ve Francii*, s. 366.

⁸² Karásek, *Jiří Brandes. Romantická škola ve Francii*, s. 366.

⁸³ Karásek, *Jiří Brandes. Romantická škola ve Francii*, s. 366.

⁸⁴ Karásek, *Jiří Brandes. Romantická škola ve Francii*, s. 366.

Henrik Ibsen opustil staré formy, jež reprezentovalo veršované drama *Brand*, a našel nový útvar v *Oporách společnosti*, k novému směřování své tvorby se nechali inspirovat i Alexander Kielland, Holger Drachmann či Jens Peter Jacobsen, který napsal „subtilní analýzy nitra, ta dvě podivuhodná a jediná díla,“⁸⁵ *Paní Marii Grubbovou* a *Nielse Lyhneho*. To prý však Brandesovi nestačilo, usiloval i o *úspěch vnější*, tedy propagaci severské literatury za hranicemi, nejprve v Německu, kde „[p]ropaguje, agituje, všemi silami se snaží, aby připoutal k novým literárním zjevům pozornost.“⁸⁶ To se mu dle Karáska podařilo a nordické literatury jsou mezi německou inteligencí oblíbeny, přičemž se tato obliba šíří i do ostatních literatur. *Romantickou školu ve Francii* nicméně vidí jako práci *literárně historickou*, ne *kritickou*, chybí jí *analýs* hnutí, „je pouhou snůškou, pouhou sbírkou detailů historických, kronikou *školy*, ne jejím *výkladem*.“⁸⁷ Přínos této knihy tedy vidí jen v nashromáždění bohatého *materiálu*, nejedná se o pronikavé *studie*, ale o povrchové, anekdotové skicy, což je obzvláště patrné ve srovnání s pracemi Emila Hennequina. Dále Karásek dánskému teoretikovi vyčítá, že se mnohdy ani nenamáhal dát tomuto materiálu vlastní formu, ale jen jej bez jakýchkoli stylistických úprav řadil téměř náhodně za sebou. Toto tvrzení Karásek dokládá pasáží, v níž Théophile Gautier vzpomíná na návštěvu u Victora Huga a kterou Brandes *doslovně* přejal bez uvedení Gautierova autorství. Ve svém vlastním překladu uvádí tuto pasáž z pera Gautiera, poté cituje tytéž části z *Romantické školy ve Francii*,⁸⁸ kde jsou jen lehce pozměněny. (Nutno podotknout, že ačkoli Karásek operuje s Brandesovou doslovností, sám ve svém článku necituje přesně.) Kritizuje přejímání celých částí zdrojových textů, které autor „bez skrupulí“ a jakéhokoli přetvoření, protřídění či dalšího propracování přejal a vydával za svůj majetek. Toto lpění na původních pramenech Karásek považuje za doklad povrchnosti Brandesova díla, v němž kvůli tomu není schopen podat jasný názor na zkoumané téma. Svůj ostrý soud Karásek zakončuje konstatováním, že je u nás Brandes „z pravidla velmi falešně a nekriticky posuzován,“⁸⁹ svou statí se proto snaží vymezit Brandesovo místo a jeho zásluhy. Uvádí, že nechtěl knize upřít poutavost a schopnost vyzdvihnout zajímavé a charakteristické detaily, k čemuž vedlo bedlivé studium pramenů francouzské romantické školy.

---

⁸⁵ Karásek, Jiří Brandes. *Romantická škola ve Francii*, s. 366.

⁸⁶ Karásek, Jiří Brandes. *Romantická škola ve Francii*, s. 366.

⁸⁷ Karásek, Jiří Brandes. *Romantická škola ve Francii*, s. 366.

⁸⁸ Brandes, *Romantická škola ve Francii*, s. 360–361.

⁸⁹ Karásek, Jiří Brandes. *Romantická škola ve Francii*, s. 367.

Karásek jako první a jediný český autor ve své recenzi zpochybnil Brandesovy zásluhy, které byly dánskému kritikovi do té doby všemi přiznávány, a pokusil se uvést na pravou míru či alespoň zmírnit toto, dle jeho názoru slepé, nadšení. Ve všech ostatních soudobých pojednáních či zmínkách o Brandesovi, které se mi i s ohledem na mnohé konzultace podařilo dohledat, je o něm totiž psáno jako o výjimečné osobnosti celoevropského významu, ke kterému čeští autoři právem vzhlížejí. Karáskova nesmlouvavá kritika tedy svým vyzněním naprosto vyčnívá, jelikož se nezdráhá všemi obdivovaného a váženého autora nařknout z plagiátorství a přeceňování jeho významu za hranicemi Skandinávie. Karásek je také jediným kritikem, který vyjadřuje pochyby o jindy kladně, až nadšeně hodnocených překladatelských kvalitách Anežky Schulzové – její horlivost, ostatními pochvalně kvitovanou a obdivovanou, nevnímá jako výhodu, naopak prý kvůli ní dochází k dezinterpretaci a nepřesnostem, což dokládá na citované pasáži, v níž Schulzová až slepě adoruje Brandesův kritický přínos celé Evropě, který však jako jeho překladatelka, tedy jako člověk znalý veškerých nuancí jeho tvorby a mající k němu obdivný vztah, může snadno přeceňovat. Přesně k tomu dle Karáska dochází. Osobně mnohé Karáskovy postřehy vnímám jako příhodné, Brandes opravdu sehrál významnější roli spíše v rámci Skandinávie (tu mu Karásek beze zbytku přiznává), což je v rozporu s tvrzením Anežky Schulzové, nemyslím si však, že je to důvod k přehlížení jejích překladatelských kvalit, které jsou nesporné. Srovnáme-li její překlad s dánským originálem, nedopouští se žádných velkých odchylek či dokonce omylů, jen jsou občas její vyjádření poněkud květnatější, což nemusí být zákonitě na škodu. Bohužel nemám k dispozici Gautierův originální text, jehož vlastní překlad Karásek předkládá, překlad Anežky Schulzové se však v některých slovech přibližuje Brandesovu originálu lépe, Brandes tedy přinejmenším nějaké části upravil a nepřejal je doslovně, jak Karásek uvádí, což však nijak neomlouvá fakt, že v knize není Gautierův text uveden jako výchozí pramen. Karáskovo obvinění, že se Brandes v celé knize opakovaně dopouští plagiátorství, se na základě jím předložených dokladů jeví býti založeným na pravdě, přesto si myslím, že když Karásek kritizuje Brandesovo svévolné nakládání s prameny, měl by sám citovat přesné znění pasáží z *Romantické školy ve Francii*, nikoli bez jakéhokoli upozornění části textu vypouštět. Jeho recenze je nicméně vítanou změnou pohledu na všemi obdivovaného autora, kterému jsou jeho prokazatelné prohřešky benevolentně odpouštěny, ba dokonce nejsou jinými recenzenty ani formulovány.

5.2 Překlad monografie *Sören Kierkegaard* a dobové reflexe

V roce 1904, tedy rok před smrtí Anežky Schulzové, vyšla v Praze v nakladatelství Josefa Pelcla jako XXII. svazek Kritické knihovny Brandesova monografie *Sören Kierkegaard* o slavném dánském filosofovi, žijícím v letech 1813–1855, která původně vyšla roku 1877 rovněž v nakladatelství Gyldendal v Kodani. V úvodu Schulzová informuje, že byl její překlad podpořen Českou Akademií císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Následuje úvodní slovo autora, datované 10. září 1902 v Kodani, v němž vyjadřuje radost a vděčnost nad tím, že některé z jeho spisů byly přeloženy do češtiny. Toto dílo považuje za jedno z těch, jež psal nejvíce „con amore“⁹⁰ a s největší znalostí problematiky, jelikož byl v mládí velkým Kierkegaardovým obdivovatelem, je si ale vědom toho, že může být pro cizí čtenáře, nezasvěcené do filozofova díla, poněkud nepřístupné. Proto klade důraz i na jeho spisovatelskou činnost. V době, kdy Brandes monografii psal, už byl dle jeho slov Kierkegaard uznávaným autorem, po své smrti získal takřka aureolu světce, kdežto za svého života byl tupen a pronásledován. Je adorován i členy státní církve, kterou on sám opovrhoval. Brandes osvětluje i samotný důvod sepsání knihy – chtěl, aby „zbožňovaná postava nabyla rozměrů lidských,“⁹¹ z tohoto stanoviska se pokouší vysvětlit všechny oblasti Kierkegaardovy činnosti, jak spisovatelské, tak nábožensky agitátorské. Dále poznamenává, že někteří čeští vlastenci, o nichž se vyjadřuje velmi pochvalně, a jeho čeští přátelé byli přesvědčeni, že „toto nestranné, ačkoli nikoli chladné vylíčení“⁹² Kierkegarda vzbudí v zemi, jež zrodila Jana Husa, velký ohlas a zájem a že se zde jeho osobnost setká s porozuměním a nevšedními sympatiemi díky paralele s Husem, kdy jsou oba viděni jako muži, jejichž zbožnost vedla ke konfliktu s domácí církví a kteří byli do posledního dechu plně oddáni své věci. Brandes rovněž píše o svém přesvědčení, že Češi jakožto velmi svobodomyšlný národ ocení genialitu a duševní ušlechtilost tohoto myslitele, který byl sice spoután mnoha dogmaty, ale sám je nikdy nehlásal, žádal jen vroucnost, osobnost, pevnost a čistotu a nebýt předčasně smrti, dosáhl by naprosté duchovní svobody. Kierkegarda nazývá Tychem Brahem dánské filosofie, oba velikáni se ve své úctě ke zděděné autoritě neodvážili veřejně odmítnout zažité představy a hlásat, že středem naší soustavy je Slunce a středem filosofie je rozum, nikoli nadpřirozené zjevení, považované za klíč k tajemství vši jšoucnosti. Dle Brandese ovšem tyto centrální

---

⁹⁰ Brandes, *Sören Kierkegaard*, s. 5.

⁹¹ Brandes, *Sören Kierkegaard*, s. 6.

⁹² Brandes, *Sören Kierkegaard*, s. 6.

omyly, jak je označuje, nevadily následujícím generacím, které si byly objevů a významu obou jeho rodáků vědomy. Tycho Brahe našel útočiště v Čechách, kam prchl před příkořimi ve své vlasti, Brandes si totéž přeje i pro Kierkegaarda: „Kéž velikému Dánu, jehož lze porovnat s ním, dostane se tam přijetí stejně laskavého!“⁹³ V samotné knize se poté na bezmála 250 stranách chronologicky věnuje etapám Kierkegaardova života od dětství až po smrt, jeho společenským a náboženským postojům, významným dílům a událostem, které je ovlivnily. Dle Brandese je tento detailní přístup jediným způsobem, jak pochopit Kierkegaardovu osobnost v celé její komplexnosti, tímto tvrzením celou monografii zakončuje.

Ačkoli bývá nejzmiňovanějším Brandesovým dílem *Romantická škola ve Francii*, po vydání monografie *Sören Kierkegaard* následovalo více časopiseckých recenzí než v roce 1894, tento svazek se tedy zdá být silněji recipovaným, přestože později na něj v souvislosti s životním dílem Anežky Schulzové až na výjimky není v nekrolozích vzpomínáno vůbec, kdežto *Hlavní proudy literatury století devatenáctého* jsou uváděny téměř v každém z nich. Zde se věnuji nejobsáhlejším z těchto časopiseckých recenzí Brandesovy monografie o dánském filozofovi.

V *Lumíru* vyšla v září 1904 v rubrice *Feuilleton* recenze z pera Jeana Rowalskiho, podepsaná iniciály J. R. Autor hned zkrájí podotýká, že bylo Kierkegaardovo jméno českým čtenářům dosud naprosto neznámé, protože nebylo řazeno mezi zástupce moderní dánské literatury, z níž se v mnohém vymyká. Vydání svazku vidí jednak jako možnost seznámit se s touto výjimečnou individualitou, jednak jako příležitost opět se setkat s větší literární studií proslulého kritika Brandese, „jehož zdáli jsme se již zapomínati.“⁹⁴ Brandese označuje jako kritika „severního rázu“ pro jeho přísného a hloubavého ducha. Ten je dle něho ovlivněn Taineovou podrobností a kritickým evolucionismem, jehož zastáncem je, ačkoli se od něho často odklání. Zdůrazňuje, že kritikův soud Kierkegaardovy osobnosti je do velké míry podložen filozofovým osobním životem. Následně tlumočí Brandesovy postřehy a tvrzení, ke kterým v knize dochází. Kierkegaard je v ní popisován spíše jako duchovní než jako myslitel, jako neobvyklá postava, v níž má Dánsko vlastního ideového reformátora. Brandes akcentuje silnou determinaci neveselým prostředím, z něhož Kierkegaard pocházel – staří rodiče, vlastní tělesné nedostatky a přísná výchova fanaticky věřícího otce, pocházejícího z rodu chudých

---

⁹³ Brandes, *Sören Kierkegaard*, s. 8.

⁹⁴ In: *Lumír*, roč. 32, 1903–04, č. 35, 20. 9. 1904, s. 420.

jutských sedláků. Tyto okolnosti prý vedly k zádumčivé povaze mladého Kierkegaard, disputujícího s vlastní vírou. Tato povaha přetrvala až do dospělosti, kdy si odporovala s tehdy nabytými vlastnostmi, jež byly „nemoderní, feudální: pokorná věrnost vasala, askese mnicha, obratnost scholastika, jenž všeho svého vědění využívá na obranu předpisů víry a dogmat stanovených vlivy vnějšími.“⁹⁵ Svářejí se v něm touha po pravdě a zároveň jeho schopnost „vbásnit se v každou existenci,“ související s jeho nebývalým smyslem pro estetično, což je doloženo například jeho pojednáním o estetické platnosti manželství. Souboj poetických a tradičních náboženských hodnot v něm přetrvává po celý jeho život, pravděpodobně i proto na něj pohlíží s ironií, již se ostatně věnuje i ve své dizertační práci *O pojmu ironie, se stálým zřetelem k Sokratovi (Om Begrebet Ironi, 1841)*; v ironii spatřuje psychické osamocení, v němž sám dobrovolně žil. Kierkegaard je zde označován jako „myslitel par excellence“, který se zaměřoval na pár pro něj nejpodstatnějších životních dojmů, přičemž ostatními se nezabýval. Formativní pro něho bylo zrušení vlastního zasnoubení, jeho poměr k bývalé snoubence znamená dle Brandese zároveň postoj, „v jakém se nalézal ke vši dánské současnosti: poměr stejně imaginární a vsugerovaný.“ V knize je poukázáno rovněž na filosofovy tendence k užívání četných symbolů, ať ve všeobecných pojednáních, tak v okamžicích vlastního života, jež básnicky přetvořil v biblické či antické legendy. Jeho přesvědčením je také to, že jako první připomněl důležitost víry. Dalším signifikantním bodem jeho filosofie je zaměření na jedince, přirovnává se ke Kolumbovi, jelikož oba objevili novou zem: „Ameriku osobnosti, velké vášně, veliké samostatnosti,“ kterou jednotlivec v jeho pojetí byl. Dále Rowalski cituje některé Kierkegaardovy myšlenky, které jej zaujaly. Jako první uvádí jeho zálibu v paradoxu, o němž tvrdí, že „paradox je vášní myšlenky a že myslitel bez paradoxu je jako milenec bez vášně,“ což Brandes nepokládá za všeobecnou pravdu, ale u Kierkegaardu tomu tak podle něho bylo. Autora referátu zaujalo také dělení existence na tři sféry (dnes je o nich pojednáváno jako o stádiích): estetickou, etickou a náboženskou. Kierkegaardovo nepochopení snahy žen o emancipaci a neochotu nahlížet život z přírodního a vědeckého stanoviska, tedy novověké ideje, přisuzuje jeho tradiční výchově a víře. Vrchol jeho nauky spatřuje v náboženském paradoxu – křesťanství nejprve pojímal jako intelektuální hnutí, později mění stanovisko a má jej za hnutí passionální, viz výrok „Paradox mizí před stránkou mučednickou.“ V jeho díle se nachází velké množství paradoxů, jež jsou „plné duchaplnosti a hloubky, ač často

---

⁹⁵ In: *Lumír*, roč. 32, 1903–04, č. 35, 20. 9. 1904, s. 420.

nesrozumitelný.“ Podoba Krista, jak ji vylíčil Kierkegaard jakožto protestantský teolog, se Rowalskému zdá býti až bizarní. Vzápětí se ale Rowalski obdivuje Kierkegaardově produktivitě – zanechal po sobě 30 svazků a stejný počet deníků, mnohé z jeho děl považuje za čtenářsky velmi atraktivní, uměleckým vrcholem této tvorby je dle něho Kierkegaardův vztah k erotismu. V závěru referátu se jeho autor dostává k vlastnímu hodnocení knihy. Brandesův rozbor Kierkegaardovy činnosti považuje za neobyčejně podrobný, kvituje také solidní rozčlánkování materiálu, z něhož vychází. Někdy mu však připadá, že Brandes analyzuje obzvláště náboženská témata s až přílišnou hloubavostí a vědeckým nazíráním. Také ho zarazily pasáže, v nichž kritik opouští „na chvíli svůj klidně a pevně rovnáný spád vět, pouští se do výkladu slovem ozdobným, někdy snad i nadšeným,“ což ale považuje za vítané zpestření. O překladu Anežky Schulzové se recenzent nezmiňuje.

V *Času* vychází v rubrice *Umění a věda* recenze uvozená Brandesovým tvrzením, že Kierkegaard byl „nejpůvodnějším náboženským myslitelem zemí skandinávských,“⁹⁶ dále se zde vysvětluje Brandesova paralela mezi dánským filosofem a Tychem Brahem, přičemž recenze cituje celé pasáže z knihy. Za vyvrcholení Kierkegaardova náboženského postoje považuje vymezení se proti soudobému hegelianství, které se snažilo o smíření vědy s vírou. Zdůrazňuje kategorii jednotlivce, na kterou kladl Kierkegaard důraz, křesťanská víra mu je vášnivým, vroucným přesvědčením, kdežto rozumové opodstatňování víry vede k nežádoucím pochybám o ní. Jednotlivec nepotřebuje důvody, ty nachází ve svém nadšení a oddanosti. Kierkegaard prý nazýval přírodní vědy drzími a viděl v nich zkázu, neuznával ani filosofii dějin a nic, co by rušilo „liberum arbitrium, svobodnou vůli lidskou.“⁹⁷ Dle recenzenta hlásal naprostou osobní odpovědnost a svrchovanost vlastních rozhodnutí, ačkoli v té době za své přesvědčení téměř nikdo odpovědný nebyl a „ryzí, hluboké vášni“ se nepřisuzoval velký význam. Ještě více se se stoupenci církve rozešel poté, co dospěl k „pasionálnímu pojetí křesťanství“ a teorie ustoupila požadavku odvahy k dobrovolnému strádání. Byl přesvědčen, že zbabělí kněží v hedvábných rouchách, vyhýbající se každé nepříjemnosti, nemohou plně porozumět Kristu, který „chodil světem v postavě nízkého sluhy, chud, tupen, plván.“⁹⁸ Kierkegaard se tedy od církve odklonil, ztratil k ní veškerý respekt, viděl v ní „zhoubce a zdržovatele“ křesťanství a jeho učitele, povoláné králem, považoval za

---

⁹⁶ In: *Čas*, roč. 18, 1904, č. 263, 23. 9., s. 2.

⁹⁷ In: *Čas*, roč. 18, 1904, č. 263, 23. 9., s. 2.

⁹⁸ In: *Čas*, roč. 18, 1904, č. 263, 23. 9., s. 2.

překážku k dosažení pravé víry. Svůj odpor k oficiálnímu církevnímu kultu Kierkegaard ilustroval nevšedním příkladem, že kdyby někdo zřídil tisíc oficiálních míst pro muže, kteří by hlásali, že je měsíc ze zeleného sýra, za několik pokolení by toto náboženství bylo bez výhrad přijímáno. Dále recenze zdůrazňuje, že Kierkegaard nebyl jen autorem knih teologických, ale zabýval se i literární kritikou a psychologickými úvahami, za jeho první velký úspěch je zde považován spis *Bud' – anebo (Enten – Eller, 1843)*, který na vynikajících případech projednává problém tělesné lásky a manželství a jehož vydání bylo velkou událostí dánské literatury, ohromující „ohňostrojem ducha a vtipu, výbuchy koketní a oslňující melancholie, divokými dithyramby nadšení, denníkovými náčrtky démonické bytosti (...), přísnou zralostí, klidnou důstojností, jistotou a pevností povahy.“⁹⁹ Recenze vyzdvihuje Brandesovu snahu o objasnění formativních událostí Kierkegaardova života. Zároveň je zde vyjádřeno politování nad tím, že v Čechách chybějí české překlady děl dánského filosofa, a tudíž čtenáři nemají možnost seznámit se alespoň s jeho hlavními díly. V závěru jsou citována slova z Brandesova úvodu, napsaného speciálně pro české vydání, že se jeho studie i Kierkegaardova osobnost setkají mezi Čechy s nadšením.

Jako poslední ze soudobých reflexí zde uvádím referát Arneho Nováka z rubriky *Literatura*, otištěný v *České mysli*. Novák hned v úvodu píše, že kdo zná pouze Brandesovy studie o západoevropských autorech, zná pouze polovinu jeho činnosti a je o mnohé ochuzen, protože nejosobitější je, když pojednává o domácích, tedy dánských, potažmo severských autorech. Doporučuje seznámit se s dodatečnými kapitolami o dánské romantice ve svazku *Romantická škola v Německu*, monografiemi o Holbergovi a Kierkegaardovi a s esejí o skandinávských osobnostech, shrnutými do prvních dílů jeho sebraných spisů. Teprve poté lze Brandese spatřit v novém, intenzivnějším světle, s doposud neznámou pronikavostí a propracovaností. Vše, co je líčeno v těchto studiích, považuje Novák za podrobnější a intimnější, včetně barvitějšího a živějšího podání společenského a literárního prostředí, rovněž cizí vlivy jsou lépe podloženy a vytyčení historicko-kulturních hodnot je průkaznější, „zkrátka, Brandes cítí se doma.“¹⁰⁰ Vzápětí Novák vítá „pěkný“ překlad této studie a píše, že pro Čechy možná nebude Kierkegaard tak zajímavý a neznámý, jak se Brandes v předmluvě domnívá. Brandesovi autor přiznává zásluhu na představení dánského filosofa v západní Evropě, zmiňuje také

---

⁹⁹ In: *Čas*, roč. 18, 1904, č. 263, 23. 9., s. 2.

¹⁰⁰ In: *Česká mysl*, roč. 5, 1904, č. 6, s. 472.

učenou a podrobnou knihu, kterou o něm napsal jiný dánský filosof, Harald Høffding.¹⁰¹ Podotýká, že se nelze zabývat Kierkegaardem, aniž bychom přihlédli k oběma těmto pracím, dle jeho názoru téměř protichůdným, což je zapříčiněno odlišným zaměřením autorů – Brandes je literární kritik, zajímá jej Kierkegaardova osobnost a její vývoj, život a literární tvorba, kdežto Høffding se jakožto filosof zaměřuje na filosofický obsah jeho spisů, každý se tedy primárně zabývá něčím jiným. Novák přesto uvádí, že se ani jednomu z nich nepodařilo vykreslit tuto osobnost v celé její šíři, k tomu by dle něho byla zapotřebí doplnění teologem z povolání, který by dopodrobna vylíčil jeho vztah k tehdejšímu pojetí teologie. Na tomto místě se odvolává ke stati profesora Arnošta Krause v prvním ročníku *České myslí*, kde Kraus upozorňuje na skutečnost, že se ani jeden z těchto dvou autorů nezabýval podstatnou otázkou, jaký byl Kierkegaardův postoj ke Grundtvigovi a jeho škole. Novák také dodává, že „v poslední době studují kritikové s břitkou analysou zvláštní erotickou organisaci Kierkegaardovu.“¹⁰² I přes tyto připomínky Novák píše, že by se těžko našla lepší studie vhodná pro první představení tohoto autora neznalému publiku. Sám Kierkegarda označuje za bez pochyb nejsvráznějšího a také nejosamělejšího myslitele germánského severu, který není nijak svázán s ostatním filosofickým vývojem ve zbytku Evropy, mívá se i s filosofickým systémem zakořeněným na dánských univerzitách a mezi tamními učiteli, „nemluví běžným filosofickým jazykem.“ Brzy po studiích se zřítá hegelianského vlivu, který během nich načerpal, vědomě se také nezabývá moderními vědeckými proudy. Zdroje jeho pojetí filosofie jsou skryty v něm samém a ovlivňují je pouze události, které se ho bezprostředně týkají, i ty zdánlivě nepodstatné a všední. Novák zdůrazňuje, že Kierkegaard si svůj krajní individualismus a pasionální křesťanství sám *prožil* „v svévolném uvolnění normálního poměru milostného a v praobyčejném napadení vlastní osoby v satirickém lístku místním¹⁰³ – toť vše.“¹⁰⁴ Na základě těchto událostí vznikla díky Kierkegaardově dialektickému géniovi a sklonům k psychologické sebeanalýze celá jeho individualistická filosofie. Arne Novák osobně obdivuje tento intelektuální proces, kterým filosof přetransformoval svá příkoří v ucelený systém morálky a teologie, dle Nováka „jest nejzajímavější z celé jeho osobnosti, a skoro geniální jest Kierkegaard ve

---

¹⁰¹ Jeho monografie s názvem *Søren Kierkegaard som Filosof* vyšla roku 1892.

¹⁰² In: *Česká mysl*, roč. 5, 1904, č. 6, s. 472.

¹⁰³ Tímto je myšlena aféra z let 1845–1846, související se satirickým časopisem *Korzár (Corsaren)*, kde nejprve vyšel článek z pera Ludviga Pedera Møllera, v němž vyzdvihuje Kierkegaardovu bystrost, zároveň ale vyjadřuje pochyby, že je schopen sepsat souvislou práci. V reakci na článek Kierkegaard zkritizoval Møllera i samotný časopis, což vedlo k tomu, že byl na jeho stránkách systematicky zesměšňován.

¹⁰⁴ In: *Česká mysl*, roč. 5, 1904, č. 6, s. 472.

vynalézavosti nových literárních forem pro zachycení toho procesu.¹⁰⁵ Považuje jej za jedinečný a prý by v tomto případě bylo v rámci dějin spekulace na místě hovořit ne o činnosti ducha, ale o *dobrodružství* ducha. Poté Novák hodnotí Brandese jako jistého a jasného průvodce labyrintem Kierkegaardovy osobnosti, lépe se mu však prý vede v první polovině studie, v níž se filosof zabýval problémem *jedinice jako člověka*, než v části druhé, kdy se věnoval *jedinci jako křesťanovi*. Zde je dle Nováka Brandes přílišným pozitivistou, chybí mu dostatek trpělivosti, aby mohl „sledovati vniterné kontroverse dané jen v rámci křesťanství zjeveného,¹⁰⁶“ tehdy sklouzává i k nespravedlnosti, když píše, že teologický vývoj směřoval u Kierkegaarda za křesťanství. Poté Novák podotýká, že by se neměl přeceňovat jeho teologický význam, filosofovým odkazem jsou totiž *vniternost a individualism*, kterými ovlivňoval dánský duševní život a písemnictví. Tyto hodnoty jsou prý i podstatou tužeb a cílů moderní Evropy – bez vědomí, že došlo ke zvniternění všech vztahů a že panuje silný individualismus, nejsme schopni rozumět duchovnímu dění přítomnosti. Proto Novák nepovažuje Kierkegaarda jen za zvláštního, byť zajímavého cizince, ale přímo za bratra českého obyvatelstva, potvrzuje tedy Brandesovu víru, že u nás Kierkegaard nalezne pochopení, jaké našel Tycho Brahe, což Novák připomíná, stejně jako předchozí recenzenti. Všechny zmíněné kritiky se Brandesovou monografií zabývají poměrně do hloubky, často ale víceméně pouze reprodukují jeho poznatky či výklady a pak připojí krátký pochvalný komentář, kdežto Novák sám přichází s mnoha přiléhavými postřehy a nebojí se o Kierkegaardovi a Brandesově přístupu k němu přemýšlet kriticky, povznést se nad reflektované dílo a srovnat jej i s díly dalšími. Jako jediný se také zmiňuje o překladatelčině vkladu, byť jen letmo.

---

¹⁰⁵ In: *Česká mysl*, roč. 5, 1904, č. 6, s. 473.

¹⁰⁶ In: *Česká mysl*, roč. 5, 1904, č. 6, s. 473.

6. Autorská tvorba Anežky Schulzové

Vlastní literární činnost Schulzové sestávala zejména z jejích divadelních referátů ve *Zlaté Praze* a v *Květech*, je také autorkou studií o velkých autorech své doby. Tato oblast její činnosti se však Skandinávie dotýká jen lehce, a to pouze ve spojení s norskou a švédskou dramatickou tvorbou, reprezentovanou jmény Henrik Ibsen, Bjørnstjerne Bjørnson a August Strindberg. O Dánsku nepojednává vůbec a celkově se její literární silhouetty, jak je nazývá, zaměřují spíše na francouzské, německé a ruské autory, kritiky také na hry domácích dramatiků. O této oblasti tedy pojednávám jen ve stručnosti, protože hlavní těžiště její činnosti, kterou se tato práce zabývá, spočívá v jejím překladatelském a libretistickém působení.

Ibsenovu Noru, uvedenou 3. května 1889 v režii Františka Kolára, považuje v recenzi ve *Zlaté Praze* za nejzajímavější kus z moderního repertoáru Národního divadla v sezoně. Oceňuje autorovu odvahu jít vlastní cestou, na rozdíl od soudobé, „za laciným efektem se pachtící“¹⁰⁷ dramatické tvorby. Na rozdíl od francouzských autorů nepoužívá strojenou napínavost, neupřímné city či šablonovitost, ale přesnou charakteristiku postav a originální formu. Schulzová podotýká, že mnohé postavy jsou spíše personifikované důvody k obhájení Ibsenových společenských postojů, nechybí jim ale životnost. Zdůrazňuje také inscenační komplikovanost hry, která ale byla dle jejího názoru sehrána i přijata velmi dobře. Schulzová trefně popisuje děj hry a motivace postav, je patrné, že se s názory vyjádřenými ve hře sama plně ztotožňuje, ačkoli tvrdí, že by toto jednání nebylo prakticky možné. O stejné hře Schulzové referuje i v *Květech*. Ačkoli recenze není totožná a zaujímá větší plochu, mnohé obraty a myšlenky jsou stejné a vyznění se shoduje. Stejným způsobem postupuje i u svých dalších referátů o stejné hře, které byly otištěny na stránkách obou periodik.

O dva roky později referuje o Ibsenově hře *Nepřítel lidu*, jež měla premiéru 11. května 1891 v režii Josefa Šmahy. Schulzová konstatuje, že hlavní Ibsenovým cílem není vytvořit umělecká díla, ale získat svým ideám spojení.¹⁰⁸ Neusiluje o reformy politické, chce měnit vnitřní život člověka. Zde uvádí i Brandesův postřeh – dle Ibsena musí jedinec setřást všechny společenské a morální okovy, aby se mohl vnitřně rozvinout. *Nepřítele lidu* vidí jako velkolepé dílo o muži-individualistovi, nachází paralelu mezi ním a

¹⁰⁷ In: *Zlatá Praha*, roč. 6, 1889, č. 25, 10. 5., s. 299.

¹⁰⁸ In: *Zlatá Praha*, roč. 8, 1890–1891, č. 27, 22. 5. 1891, s. 324.

Ibsenem, kdy byli oba zneuznaní a pronásledovaní, stručně zmiňuje i další Ibsenova dramata. Samo představení hodnotí Schulzová velmi kladně.

Roku 1892 vychází referát o Bjørnsonově hře *Bankrot*, uvedené 7. listopadu 1892 v režii Josefa Šmahy. V úvodu uvádí, že je dílo českému publiku již známé a patří mezi osvědčené hry, které vybízejí k žití v pravdě a zabývají se palčivými otázkami: „Zřídka kdy tragika peněz byla zpracována v literatuře způsobem tak úchvatným a dojemně lidským!“¹⁰⁹ Bjørnsonova kritika nekárá, ale vždy laskavě nabízí nějaké východisko. Schulzová popisuje rozdíl mezi ním a Ibsenem: „Závěrečný soud Ibsenův o lidstvu směřuje k tomu, že člověk jest hloupý, poněvadž je špatný; Bjoernson věří, že jest špatný, poněvadž je slabý, proto ho nesoudí, nýbrž chce mu pomoci, a má pevnou důvěru, že *možno* mu pomoci.“¹¹⁰ To sama vnímá jako osvěžující optimismus, který autorovým dílům dodává vznešenou lidskost a zvláštní poezii.

Ve *Zlaté Praze* je roku 1894 na pokračování publikována její literární studie o Augustu Strindbergovi, ve které vychází z Brandesových studií a Strindbergových spisů. Dramatikovu úlohu přirovnává k tomu, co už dříve vykonali Brandes pro Dánsko a Ibsen pro Norsko, tedy probuzení moderní domácí literatury, za počátek té švédské považuje Strindbergův román *Červený pokoj* z roku 1879, nejen pro jeho společenskou kritiku, ale i umělecké kvality. Dále podává komplexní pohled na autorovu složitou osobnost a jeho kritického ducha, formovaného všestranným studiem i četnými životními zkušenostmi, vyzdvihuje jeho inspiraci myšlenkami Friedricha Nietzscheho, Eduarda van Hartmanna či Jeana-Jacquesa Rousseaua. Jejich vlivem na Strindbergova díla se zabývá ve druhé kapitole své studie, dílům samotným, někdy včetně jejich obsahu, se věnuje ve třetí části této literární siluety.

---

¹⁰⁹ In: *Zlatá Praha*, roč. 9, 1891–1892, č. 52, 11. 11. 1892, s. 623.

¹¹⁰ In: *Zlatá Praha*, roč. 9, 1891–1892, č. 52, 11. 11. 1892, s. 623.

7. Vztah a spolupráce Anežky Schulzové se Zdeňkem Fibichem

Osobnost a tvůrčí směřování Anežky Schulzové jsou silně provázány s hudebním skladatelem Zdeňkem Fibichem (rozený Zdenko, 1850–1900), ke kterému od roku 1886 docházela na hodiny klavíru a od roku 1892 i na hodiny hudební teorie a základy kompozice. Tyto znalosti poté uplatnila při vydání čtyřručních klavírních výtahů jeho děl a při instrumentaci a klavírním výtahu opery *Šárka*.¹¹¹ S Fibichem ji původně pojil obdivný vztah žáčky a učitele, který však později přerostl ve vášnivou lásku, ačkoli byl mezi nimi věkový rozdíl 18 let a Fibich byl ženatý s Betty Fibichovou, operní zpěvačkou, se kterou měl syna Richarda a která byla starší sestrou jeho první manželky Růženy, jež zemřela, stejně jako jejich děti. Šest let po seznámení s Anežkou se Fibich od manželky odstěhoval, ta však odmítla rozvod, jsou i pochováni ve stejném hrobě na Vyšehradském hřbitově. Vztah s Anežkou Schulzovou se odrazil ve skladatelově díle, obzvláště v lyrickém klavírním cyklu *Nálady, dojmy a upomínky*.¹¹² V pozůstalosti Anežky Schulzové se k tomuto cyklu nacházely mnohé materiály, které odkázala Fibichovu žáku Zdeňku Nejedlému,¹¹³ jenž na jejich základě zpracoval knihu *Zdeňka Fibicha milostný deník*, která vyšla roku 1925 a je jakýmsi klíčem k pochopení tohoto intimního díla, provázaného s osobností Anežky Schulzové, „ze všech lidí jemu nejbližší a nejdražší.“¹¹⁴ Na vydání této knihy reagoval roku 1931 katolicky orientovaný spisovatel Jaroslav Durych poměrně obsáhlým esejem v *Akordu*, v němž se na rozdíl od Nejedlého nezabývá jen vlivem tohoto mimomanželského vztahu na Fibichovu tvorbu, ale i vztahem samotným. Fibichovo okouzlení chápe, dlouholeté manželství totiž považuje po jisté době za všední, nevěra tedy vnáší do života napětí, které stimuluje uměleckou tvorbu. Cizoložství shledává pohoršujícím, není ale tím nejhorším hříchem, protože stále existuje naděje, že se muž vrátí k manželce a nedojde tedy k největšímu hříchu, jímž je podle Durycha rozvod jako „morální vražda rodiny (...) lidskými silami nenapravitelná.“¹¹⁵ V závěru eseje nakonec Durych dospívá k názoru, že je cizoložství na rozdíl od věrné manželské lásky zkázou umění. Pavel Eisner téhož roku označuje v *Prager Presse* Durychův počín za zcela nový druh eticko-erotické eseje.¹¹⁶ Schulzová se po Fibichově

¹¹¹ Hudec, *Schulzová, Anežka*, s. 476.

¹¹² Anežčin motiv ze skladby *Večery na Žofíně* z roku 1893, součástí tohoto cyklu, později upravil Jan Kubelík pro klavír a housle a pod názvem *Poem* je známý i ve světě.

¹¹³ Zdeněk Nejedlý byl český historik, muzikolog, literární historik a silně angažovaný komunistický politik žijící v letech 1878–1962.

¹¹⁴ Nejedlý, *Zdeňka Fibicha milostný deník*, s. 12.

¹¹⁵ Durych, *Anežka Schulzová*, s. 335.

¹¹⁶ Eisner, Pavel. „Daemonium meridianum.“ In: *Prager Presse*, roč. 11, 1931, č. 281, 17. 10, s. 7.

smrti s Nejedlým sprátelila, pojil je obdiv k zesnulému skladatelovi. Nejedlý uvádí, že se až do její smrti scházeli i se skladatelem Otakarem Ostrčillem vždy ve čtvrtek u Schulzových na Žofíně. Sama Schulzová usilovala o popularizaci a propagaci Fibichovy tvorby, což vedlo roku 1898 k sepsání monografie *Zdenko Fibich. Eine musikalische Silhouette*, jež vyšla pod pseudonymem Carl Ludwig Richter roku 1900. Vzápětí poté Fibich zemřel na komplikace spojené se zápallem plic. O dva roky později vyšla v *Květech* anonymně její vzpomínková stať s názvem *Zdenko Fibich. Hrstka upomínek a intimních rysův*, nejprve první část *Člověk*, poté druhá s titulem *Umělec*. Tyto vzpomínky byly později nákladem Společnosti Zdeňka Fibicha publikovány pod jejím jménem v samostatné knize roku 1950 k padesátému výročí skladatelovy smrti.

Schulzová se stala libretistkou tří posledních Fibichových oper. Nejprve napsala v roce 1894 libreto k *Hedy*, která byla českým publikem přezdívána „český Tristan“.¹¹⁷ Inspirovala se epizodou z nedokončeného Byronova satirického románu ve verších *Don Juan*. Jedná se o milostný příběh, Fibich na opeře pracoval v letech 1894–1895, kdy již s Anežkou Schulzovou prožíval intenzivní milostný vztah, a dle Jaroslava Jiráňka je *Hedy* jeho nejerotičtější dramatickým dílem.¹¹⁸ V libretu k následující opeře *Šárka* z roku 1896 zpracovala příběh Šárky a Ctirada do podoby novodobé milostné tragédie. Vycházela ze stejnojmenných děl lumírovců Julia Zeyera z roku 1887 (dle svého dramatu *Šárka* napsal libreto ke stejnojmenné opeře Leoše Janáčka) a zejména z epické básně Jaroslava Vrchlického z roku 1878, z níž převzala řadu dějových momentů, včetně Šárčiny zrady Děvína a ústřední milostné lesní scény, v níž použila i Vrchlického text.¹¹⁹ Schulzová s Fibichem usilovali i o povolení ke zhudebnění Ibsenova dramatu *Paní z moře*,¹²⁰ k tomu však nedošlo. Všechna její libreta později pro případné jevištní provedení v zahraničí přeložil skandinávista Arnošt Kraus do němčiny.

7.1 Pád Arkuna

Fibichova poslední opera *Pád Arkuna* z roku 1898 měla premiéru v Národním divadle 9. listopadu 1900, tedy necelý měsíc po Fibichově smrti. Opera sestává ze dvou částí – z jednoaktové předehry *Helga* a z druhého dílu o třech jednáních s názvem *Dargun*. *Helga* vyšla nejprve časopisecky v *Květech* (název opery je tam uveden ve znění *Pád Jarkuna*),¹²¹ do jejichž redakce Schulzová osobně zaslala několik dopisů,

¹¹⁷ Hudec, *Schulzová, Anežka*, s. 476.

¹¹⁸ Jiránek, *Zdeněk Fibich*, s. 129.

¹¹⁹ Hudec, *Schulzová, Anežka*, s. 476.

¹²⁰ Kopecký, *Fibich, Zdeněk*.

¹²¹ In: *Květy*, roč. 21, 1899, č. 1, s. 111–121.

ve kterých prosila o publikování ještě před plánovanou premiérou a které jsou dochovány v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. Roku 1901 vyšlo libreto knižně s úvodem pojednávajícím o slávě hrdého slovanského kmene a jeho náhlé zkáze. Autorem úvodu byl ředitel Národního divadla František Adolf Šubert, kterému je celá opera věnována. Zpěvohra ostatně vznikla na jeho popud, když Fibicha upozornil na zbytky slovanské kultury na Rujáně, které přežily germanizaci této oblasti, a skladatele téma zaujalo. V těchto historických událostech sehrálo velkou roli Dánsko, námět byl tudíž velmi blízký i Anežce Schulzové. V červnu 1898 podnikli Fibich se Schulzovou na Rujánu výpravu, aby na vlastní oči zhlédli mys Arkona, na kterém stával chrám pohanského boha Svantovíta polabského kmenu Ránů, jenž byl poslední výspou organizovaného slovanského kultu. Dánský král Valdemar I. Veliký chrám roku 1168 vyplenil, Svantovítovu sochu nechal zničit a Rány násilím donutil přijmout křesťanství.¹²²

V poměrně samostatné komorní předehře *Helga* vystupují pouze čtyři postavy. Dargun, jeden z bojovníků a kněží boha Svantovíta, je při návratu z boje hostem dánského šlechtice Gunara a zamiluje se do jeho dcery Helgy. Ta je ovšem zasnoubená s Absalonem,¹²³ kterému po jeho návratu z výpravy přizná lásku k Dargunovi a to, že s ním čeká dítě. Snoubenec nejprve zuří, ale pak se rozhodne Helgy vzdát, aby mohla být šťastná s Dargunem. Ten se však rozhodne odejít, aby mohl sloužit svému bohu. Gunar chce pomstít dceřinu čest, ale v boji s Dargunem umírá. Absalon se zaslíbí Kristu a přísahá pomstu Dargunovu bohu. Inscenačně náročnější druhá část, *Dargun*, se odehrává po dvaceti letech. Biskup Absalon vede výpravu na Rujánu, kde vládne Dargun jako Svantovítův velekněz. Rujanský kníže Jaroměr se zamiluje do Helžiny dcery Margit, Absalonovy schovanky, vzepře se Dargunovi, přidá se na dánskou stranu a vede útok na Arkonu. Odmítá lásku Radany, ženy svého bratra Rutana, která poté Rutana zavraždí, později však dobrovolně přijímá trest. Margit se shledá s otcem a snaží se ho přesvědčit, aby se zachránil přijetím její víry, ten ale odmítá a umírá v troskách chrámu, ještě předtím však ničí sochu Svantovíta, který nedokázal ochránit svůj lid. Přeživší poté přijímají křest a podrobí se Jaroměrovi s Margit.

---

¹²² Profant, Profantová, *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*, s. 45.

¹²³ Jedná se o skutečnou historickou postavu, Absalon byl biskupem v Roskilde a arcibiskupem v Lundu, je považován za zakladatele Kodaně a na jeho popud napsal Saxo Grammaticus svou kroniku *Gesta Danorum*.

Po premiéře vyšly mnohé recenze Pádu Arkuna, Fibichův hudební přínos je vyzdvihován, ale libreto z pera Schulzové, snažící se o psychologizaci postav, se nesetkalo s přílišným nadšením: „Slečna Schulzova nestačila na umělecké proniknutí tak obsáhlého a složitého předmětu ni básnickými schopnostmi, ni životním rozhledem, ni historickými vědomostmi.“¹²⁴ Její slovanské postavy, toužící po moci, jsou vylíčeny ploše a negativně, obzvláště Dargun, který se chová hrubě i ke svému hostiteli, dle tisku tedy není dostatečnou vlastenkou, ale protežuje Dány, dílo je také považováno za příliš dlouhé. Zdeněk Nejedlý je však operou nadšen, hodnotí ji jako vrchol Fibichova díla a libreto jako jedno z nejlepších, rovněž postavy Darguna a Radany shledává býti nejsympatičtějšími, protože jsou nejnešťastnější.¹²⁵ Nejedná se dle něho o konflikt Slovanů a Dánů, ale o souboj pohanství a křesťanství, předchozí výtky tedy shledává nemístnými: „Měla snad Schulzová vylíčit pohanství jako náboženství lásky a křesťanství jako náboženství násilí? To by byl umělecký i historický nonsens.“¹²⁶ *Pád Arkuna* je z dnešního pohledu považován za velkolepou operu wagnerovského typu s mnoha uměleckými kvalitami, přestože není inscenován příliš často a jednání postav je místy patetické.

---

¹²⁴ In: *Čas*, roč. 14, 1900, č. 43, 13. 11., s. 4.

¹²⁵ In: *Obzor literární a umělecký*, roč. 2, 1899–1900, č. 17, 30. 11. 1900, s. 269.

¹²⁶ In: *Obzor literární a umělecký*, roč. 2, 1899–1900, č. 17, 30. 11. 1900, s. 269.

8. Smrt Anežky Schulzové a časopisecké nekrology

Po Fibichově smrti, kterou Schulzová nesla velmi těžce, sama vážně onemocněla – trápily ji bolesti nervového původu. Ve fondu Ferdinanda Schulze v Literárním archivu Památníku národního písemnictví je dochována její obsáhlá korespondence s Josefem Baborem (co do počtu je nejrozsáhlejší z celé dochované korespondence), uznávaným lékařem, který léčil například i syna Františka Palackého, geografa Jana Palackého.¹²⁷ Babor Schulzovou léčil po více než pět let až do její smrti a za pomoci morfia podávaného injekční stříkačkou ve formě vodných roztoků jí ulevoval od nesmírných bolestí. Ty Schulzová líčila v dopisech, které Baborovi téměř každý týden posílala s úpěnlivými žádostmi o novou dávku morfia¹²⁸ – trpěla především silnými neuralgiemi, bolestí hlavy, srdce a břicha, popisovala i probdělé noci, během kterých nahlas křičela bolestí. Stěžovala si i na častou nespavost a nechutenství, mívala rovněž problémy s chůzí a trápily ji také časté otoky tváře a očních víček. Následkem výše zmíněného mnohdy proležela celé dny na loži neschopna pohybu. Její společenský život byl proto dle informací z dopisů omezen na návštěvy u lékaře, v kostele a na pravidelné čtvrtěční sešlosti doma na Žofíně, kam Schulzovi zvali rodinné přátele, příležitostně také jezdila do sanatoria v Rakousku. Zbývající čas trávila vlastní literární tvorbou a překládáním, se zhoršujícím se stavem ale její tvůrčí činnost postupně ustávala. Schulzová se na morfiu rychle stala závislou, což vyplývá ze stupňující se naléhavosti o rychlé doručení další dávky, sama píše o nutnosti snižovat koncentraci roztoku a dávku léku, aby si odvykla. To se však pravděpodobně nestalo a začátkem listopadu 1905 zemřela. O okolnostech jejího úmrtí se v tisku taktně mlčí, ale patrně se tomu tak stalo kvůli předávkování morfiem, spekuluje se také o sebevraždě, což je pravděpodobný scénář, vezmeme-li v potaz skutečnost, že postupně ztratila svou životní lásku i milovaného otce a více než pět let strávila doma v nesmírných bolestech, své životní neštěstí sama zmiňovala v dopisech Baborovi.

Anežka Schulzová zemřela necelých devět měsíců po smrti svého otce Ferdinanda. Stejně jako on je pochována v rodinném hrobě na Olšanských hřbitovech, na náhrobku jsou kromě nich uvedena například ještě jména její matky Karoliny, bratra Ivana a jeho syna Karla, na stejném místě je pohřben i hudebník Filip Topol. Před smrtí ještě stačila Anežka Schulzová odeslat uctivé děkovné dopisy přátelům a známým svého otce, kteří rodině kondolovali, mezi nimi byli například Karel Václav Rais, Svatopluk Čech či Josef

---

¹²⁷ Viz „Nemocní.“ In: *Čas*, roč. 14, 1900, č. 33, 1. 11., s. 9.

¹²⁸ Viz obrazová příloha č. 2 a 3.

Deograt Konrád. Schulzův blízký přítel Adolf Heyduk v roce 1907 Anežce kondoloval po smrti její matky Karoliny, ačkoli sama Anežka zemřela v listopadu 1905. Její smrt byla reflektována v mnohých periodikách, kde jí byly věnovány nekrology různého rozsahu.

V *Ženském světě*, založeném a redigovaném Terézou Novákovou a vydávaném Ústředním Spolkem českých žen v Praze, je smrti Anežky Schulzové věnována celá strana, tedy největší prostor ze všech periodik, což mohlo být zapříčiněno skutečností, že Schulzová otevřeně sympatizovala s ženským hnutím a sama byla výraznou ženskou autorkou své doby. Mnoha poetickými slovy prodchnutý nekrolog začíná tím, že vydechla naposled „[v] kalných a studených mlhách dušičkových dnů, v noci mezi 3. a 4. listopadem.“¹²⁹ Schulzová je zde popisována jako „vždy churavá, útlá, něžná a samotářská žena“, jejíž život (a nyní i smrt) vždy zastíral „smutný závoj tiché melancholie“. Je zde akcentován rozpor mezi jejím špatným zdravotním stavem a zároveň její neutuchající touhou po uměleckém uplatnění, což je dle autorek „vlastní obsah života Anežky Schulzové“ a za konečný výsledek jejích vnitřních pochodů považují „zduševnění všech vztahů, přeložení všech jevů do sféry umělecké a literární kultury, zesthetisování veškeré skutečnosti.“ Konstatují, že život dal Schulzové velmi málo, její životní trýzeň ale řečnický podávají jako předpoklad ke kariéře divadelní referentky: „[c]ož nezbyvají slavně a mohutně zbásněné sny velikých tvůrců na divadelní scéně, na něž lze pohlížeti mlčky a s tím pronikavějším pochopením ze zátiší a přítmní lože?“ Jako nemohá hodnotí i intimní přátelství, která Schulzová za svého života navázala, ta však prý lze nahradit nesčetnými bohatými a složitými individualitami spisovatelů a myslitelů, s nimiž lze vést dialog v knihách, kde jsou vyvoláni uměním literární psychologie. Na základě těchto a rovněž dalších podobných obrátů se můžeme domýšlet, že autorky nekrologu vidí literární činnost Anežky Schulzové jako nezbytný útek od jejích neutěšeného životního osudu, což je prý vlastnost typická spíše pro osoby sensitivní a receptivní než tvůrčí a originální. Dále ji popisují jako „pečlivou referentku, jež zaznamenávala s přesnou objektivitou a s jemnou vnímavostí vnější složky dramatického děje a vnitřní průvod vlastních dojmů.“ Její literární silhouetty a portréty považují za „kreslené s tou okouzující a bohatou živostí detailů a s tím kouzlem bezprostřední nálady, jaké uvedl do kritiky Sainte Beuve¹³⁰ a jaké pěstuje Brandes.“

---

¹²⁹ [nepodepsáno]. „Anežka Schulzová.“ In: *Ženský svět*, roč. 9, 1905, č. 20, 20. 11., s. 269.

¹³⁰ Francouzský spisovatel, literární kritik a historik Charles Augustin Sainte-Beuve, který zastával názor, že dílo lze vyložit a pochopit na základě životopisných údajů autora a jeho osobnosti.

Nehodnotí je jako díla hluboce vnikajícího rozboru, schopného odhalit tajemství duše a společnosti, ale spíše jako studie, které díky zvláštnímu daru důvěrnosti přímo diskutují se svými předměty či představenými osobnostmi a zapřádají s nimi přátelský vztah. Jako charakteristický nahlízejí i výběr témat, jimiž se Schulzová zabývala – kolísala mezi starší romantickou a idealistickou literaturou, k nimž tíhla díky otcově výchově, a moderní psychologickou a analytickou literaturou, kterou se zabývala z vlastního zájmu. Proto si za objekty svých studií vybírala autory, kteří tradiční formou vyjadřovali nové myšlenky, nebo spisovatele, kteří zprostředkovávali kontakt mezi starším a moderním uměním. Její portréty France, Roda, Bjørnsona a Sudermanna považují za výrazné, kdežto ty o Hauptmannovi a Strindbergovi za poněkud mdlé. Na jejích překladech vyzdvihují přesnou a intimní znalost jazyků a považují je za svědectví týchž zálib. Její knižní překlady Brandese mají za vážná a přísná díla. V posledním odstavci se nekrolog věnuje „předvečeru života“ Anežky Schulzové, který byl naplněn vztahem se Zdeňkem Fibichem, „umělcem velké kulturní jemnosti“, kterému se stala inspirací, ačkoli vždy předtím bylo velké umění inspirací jí samé. S její osobou jsou nerozlučně spjaty poslední Fibichovy skladby, komponované v duchu soudobé povahy evropského umění, nejmodernější z české hudební produkce. Nebyla jen libretistkou jeho oper, dle slov autorek delikátní a sourodou, ale měla vliv rovněž na jejich melodie, nálady a dramatická pásma. V této oblasti jejího působení spatřují činnost, která Schulzovou naplňovala, jelikož mohla být první posluchačkou a zároveň se v bezprostřední blízkosti hudebního génia spoluúčastnit jeho tvorby a sama skládat komplexní dílo z útržků bájí, kronik a Byronových a Shakespearových prací. Vzpomínka na zesnulou je zakončena domněnkou, že jsou ve skladatelově vznešené a radostné hudbě pro budoucí generace skryta tajemství této výjimečné autorky, její intelektuální krása i estetická jemnost.

Vzpomínku na svou pravidelnou přispěvatelku otiskla na svých stránkách rovněž *Zlatá Praha*. Ta Schulzovou řadí k ženám, které nalezly odškodnění za tělesné strádání v nezvykle intenzivní práci duševní. Pro její „bystře a jemně citlivou schopnost rozeznávat krásu a uměleckou duší ji chápati“¹³¹ ji řadí mezi nejlepší české literátky, ačkoli konstatují, že její původní literární tvorba nebyla co do počtu příliš bohatá. Těžiště její práce spočívalo v kritických úvahách, esejích, studiích a především v překladatelské práci, možné díky její výborné znalosti jazyků i cizích literatur. Poté je připomenuto její působení ve *Zlaté Praze*, kam za dob redakce Ferdinanda Schulze přispívala přesnými

---

¹³¹ In: *Zlatá Praha*, roč. 23, 1905–1906, č. 5, 10. 11. 1905, s. 60.

divadelními referáty a slohově obratnými překlady. Jako důležitý okamžik v její tvorbě je popsáno setkání s Fibichem, jehož poznala v „umělecké družině“ svého otce. Tím se u ní probudil zajímavý a vzácný druh literární činnosti, jakožto bystrá spolupracovnice slavného skladatele rozuměla jeho uměleckým záměrům a její libreta byla „velmi přiléhavá a samostatná,“ ostatně jim zde jsou předpovídány úspěchy i v budoucnu. Je vzpomínána i její horlivost, s jakou přispívala také do dalších listů. Dle *Zlaté Prahy* znamená smrti Anežky Schulzové ztrátu jedné z nejlepších českých žen. Jako datum jejího narození je na konci nekrologu uveden 25. březen 1868 (25. březen uvádí též ten v *Ženských listech* a v *Lumíru*, jiné zdroje hovoří o 24. březnu).

V kratším nekrologu v revui *Rozhledy* je na Anežku Schulzovou vzpomínáno především jako na autorku překladu studie o Sørenu Kierkegaardovi, která je zde hodnocena jako „J. Brandesa nejlepší essay, pravé umělecké dílo“,¹³² o čemž se podle autora článku vůbec neví, jelikož tento záslužný literární čin uvedl jen jediný nekrolog. Zesnulá prý měla tento překlad, objednaný „Čes. Akademií“,¹³³ dlouho ve svém stolku, kde čekal na realizaci chystané sbírky, k níž nakonec nedošlo. Autor dále píše, že u nás o tom, „kdo a co jest Kierkegaard“, není známo skoro nic, nanejvýše to, že byl horlivý a ortodoxní pastor. To, že „Kierkegaard pastorem nebyl, že Kierkegaard je moderní duch prvního řádu, filosof a essayista skvělého péra, a že jest duch stejné hodnoty a výše, jako Nietzsche, Dostojevský, Tolstoj, ví v Čechách snad 5 lidí.“¹³⁴ Dále je zde zmíněn autorčin překlad části o romantické škole ve Francii z Brandesových „*Hlavních proudů literatury*“, její operní libreta, časopisecké divadelní referáty a literární podobizny, jejichž autorkou byla, a její překlady Édouarda Roda. V úvodu nekrologu je jako rok jejího narození uveden letopočet 1870, přestože všechny další zdroje hovoří o roce 1868.

Další nekrology jsou již kratšího rozsahu, o smrti a životě Schulzové pojednávají na ploše zhruba jednoho odstavce. Některé z nich zde ještě ve stručnosti zmíním. Ve *Zvonu* vyzdvihují hlavně její libreta a divadelní kritiky v *Květech* a *Zlaté Praze*, přičemž „v kritice šla důsledně ve stopách svého otce.“¹³⁵ Na jejích překladech si cení věrnosti a ryzího jazyka. Ve *Světozoru* o Anežce Schulzové referují jako o „tiché a vysoce sympatické osobnosti“, po níž zůstala řada studií a překladů, z nichž jako nejdůležitější uvádějí Brandesův spis „*Hlavní proudy literatur evropských ve století XIX*“. Uvádějí, že

---

¹³² In: *Rozhledy*, roč. 16, 1905–1906, č. 5, 1. 12. 1905, s. 130.

¹³³ Celým názvem Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, založena roku 1890.

¹³⁴ In: *Rozhledy*, roč. 16, 1905–1906, č. 5, 1. 12. 1905, s. 130.

¹³⁵ In: *Zvon*, roč. 6, 1905–1906, č. 9, 10. 11. 1905, s. 143.

jí tato duševní práce byla „útěchou a úlevou v její dlouholeté chorobě, v životě plném strádání a odříkání.“¹³⁶ V *Českém světě* je nejprve otištěna jen její podobizna a datum úmrtí, v následujícím čísle je publikován nekrolog. O jejích divadelních referátech píše jako o „pozoruhodných, značnou bystrost prozrazujících kritikách“,¹³⁷ zmiňují i četné cesty za účelem studia zahraničních divadel a značné úspěchy oper s jejími librety. Jako příklad jejích překladů vědeckých spisů uvádějí překlad Brandesových kodaňských přednášek. V *Času* je Anežka Schulzová označena za známou českou spisovatelku a autorku řady překladů, jako nezapamatovatelnější taktéž uvádějí Brandesovy *Hlavní proudy literatury XIX. století*. Zmiňují dlouhý průběh její nemoci a když prý „o Dušičkách navštívila hrob svého otce na Olšanech, roznemohla se a ulehla k spánku poslednímu.“¹³⁸ V časopise *Politik* vzpomínají na Schulzovou jako na „vysoce vzdělanou a svobodomyšlnou mladou dámu“,¹³⁹ která zemřela ve věku 35 let, dopouštějí se tedy stejně jako v *Rozhledech* časové nepřesnosti. Zdůrazňují její podíl na bližším poznání osobnosti a díla Zdeňka Fibicha, související se vzpomínkami na něho, otištěnými v časopise *Květy*. V *Lumíru* považují její „pronikavý smysl pro naši literaturu a umění, široký rozhled po osvětném snažení západoevropském, znalost cizích jazyků a obratný český sloh“¹⁴⁰ za dědictví po otci. Svými librety prokázala samostatnou básnickou tvořivost, svými kritickými studiiemi ve formě esejí a překlady významných nových beletristických knih „rozšiřovala obzor a vkus domácí.“ V nekrolozích je také často zmiňován krátký časový rozestup mezi smrtí Ferdinanda Schulze a jeho dcery, stejně jako samotný příbuzenský vztah. Obecně je v periodikách úmrtí Anežky Schulzové podáváno jako velká ztráta pro českou společnost, mnoho autorů ji zřejmě osobně znalo a na základě těchto zkušeností vyzdvihují nejen její dílo, ale i povahové rysy autorky, o které píše jako o velmi vzdělané a ctižádostivé osobnosti, která byla zároveň mírné a skromné povahy. Nejdůkladnější a dle mého názoru nejlepší nekrolog je ten otištěný v *Ženských listech*, v němž sice autorky osobu Anežky Schulzové vylíčily poměrně pateticky, je však patrné, že pochopily podstatu její tvorby a přiléhavě vylíčily skutečnosti, které ji ovlivnily, na rozdíl od ostatních periodik, v nichž jsou jen letmo vylíčeny její nejvýraznější počiny a spřízněnost se slavným a váženým Ferdinandem Schulzem. V nekrolozích je často kladen důraz na nemoc a životní strádání autorky, tedy na zhruba posledních pět let jejího života,

¹³⁶ In: *Světobzor*, 1906, č. 5, 10. 11. 1905, s. 102.

¹³⁷ In: *Český svět*, roč. 2, 1905–1906, č. 3, 30. 11. 1905, s. 15.

¹³⁸ In: *Čas*, roč. 19, 1905, č. 305, 5. 11., s. 7.

¹³⁹ In: *Politik*, roč. 44, 1905, č. 305, 5. 11., s. 4.

¹⁴⁰ In: *Lumír*, roč. 34, 1905–1906, č. 1, 15. 11. 1905, s. 54.

opomíjí ale předchozí období, kdy žila v centru kulturního dění na Žofíně, obklopena nejváženějšími osobnostmi své doby, její tvorba byla vysoce oceňována, neustále se vzdělávala, cestovala po evropských městech a většinu času trávila po boku milovaného Zdeňka Fibicha, který kvůli ní de facto opustil svou ženu. Její život proto nebyl utrpením od narození až do smrti, jak by se na základě informací v nekrolozích mohlo zdát, ostatně životní nadhled a humor ji neopustily ani v posledních letech jejího života, jak lze vyčíst z dopisů Baborovi, kterému sice líčila své bolesti a úzkosti, často ale vše obrátila v žert, například když píše, že kvůli nateklé tváři vypadá „jako dobře zásobený sysel“. Nedomnívám se tedy, že je nutné na Anežku Schulzovou vzpomínat jako na zlomenou osobu, jejíž život byl jen a pouze utrpením a jedinou životní radostí jí byla tvorba v ústraní.

9. Závěr

Anežka Schulzová byla bezesporu jednou z nejnádhlednějších a nejvýraznějších žen své generace, která se všestrannou literární činností zasloužila o hlubší povědomí o skandinávské literatuře a její lepší poznání. Zejména její spojení s osobností Georga Brandese bylo všeobecně známé, prostřednictvím svých překladů se podílela například na představení známého dánského filosofa Sørensa Kierkegaarda českým čtenářům. Zanechala po sobě rovněž řadu divadelních kritik, které byly považovány za velmi přiléhavé a bystré, a libreta k Fibichovým operám, v nichž zpracovala i vlastenecká témata a ve kterých mohla uplatnit vlastní tvůrčí talent. Anežka Schulzová byla vždy považována za velmi angažovanou, pilnou, učenlivou a horlivou vzdělanou ženu z úctyhodné rodiny, která se od dětství pohybovala v uměleckých kruzích a žila v centru kulturního dění své doby.

O významu Anežky Schulzové svědčí i množství nekrologů, které byly po její smrti otištěny v řadě periodik a jejichž zmapování je podstatnou součástí práce, protože jsou podle mého názoru cenným zdrojem informací, jak byla tehdejší společností vnímána a jak si autorky pro její osobní i literární kvality přední česká inteligence vážila, mimo jiné i pro její překlady zprostředkovávající domácímu vzdělanstvu dánskou literární kritiku v podání Georga Brandese. Vzácným zdrojem byla rovněž možnost projít osobní korespondenci Schulzové, především dopisy jejímu lékaři, které umožňují blíže poznat poslední léta jejího života, silně poznamenaná vážnou nemocí i závislostí na morfiu, a pohlédnout na neradostnou situaci Anežky Schulzové jejíma očima. Ve světle těchto informací se jeví postupné snižování frekvence její tvorby pochopitelným. Nebýt jejího duševního i fyzického utrpení a předčasné smrti ve velmi mladém věku, Anežka Schulzová by se jistě stala autorkou řady dalších pozoruhodných překladů i vlastních studií a fundovaných divadelních kritik. Mnohé skutečnosti, spjaté s jejím životem a dílem, nám už nejspíše zůstanou navždy skryty, například okolnosti její smrti či fakt, proč nebyly vydány další svazky Brandesových *Hlavních proudů literatury století devatenáctého*, ačkoli byly připravovány, přesto bylo obohacující usouvztažnit její tvorbu s autorčím životem a lépe tak pochopit její směřování.

Tato bakalářská práce se pokusila o znovupřipomenutí neobyčejné osobnosti Anežky Schulzové, jejíž jméno je bohužel v dnešní době téměř neznámé. Prostřednictvím shromáždění řady kusých i obsáhlejších pramenů, spjatých s její činností zaměřenou na Skandinávii a s její osobou (pro lepší orientaci podrobně uvedených v příložené

bibliografii), které dohromady tvoří poměrně velké množství materiálu, můžeme nahlédnout komplexní obraz Anežky Schulzové. To nám umožňuje znovu plně ocenit přínos, kterým autorka českému kulturnímu i literárnímu prostředí bezpochyby byla. Zařadila se po bok dalších uznávaných žen-autorek své doby jako byly Eliška Krásnohorská, Gabriela Preissová či Růžena Svobodová, které však ve stále ještě patriarchální společnosti tvořily oproti svým mužským současníkům nepoměrně menší skupinu. V této době sílily emancipační snahy a ženské hnutí, což vyvrcholilo roku 1890 otevřením prvního dívčího gymnázia ve střední Evropě, o něž se zasloužil Spolek pro ženské studium Minerva, založený Krásnohorskou, tuto iniciativu plně podporovala i Anežka Schulzová. Sama byla mužskou společností respektována, přesto o ní však bylo často psáno jako o dceři Ferdinanda Schulze, „Anežce Schulzové“, i její příspěvky do *Zlaté Prahy* bývaly vztahovány ke skutečnosti, že její otec stál v letech 1884–1898 v čele redakce. Nejrozsáhlejší nekrolog o ní nenapsali mužští autoři, ale vyšel v *Ženském světě*, kam přispívaly její kolegyně-spisovatelky. Problémem, zda reakce na její osobu nebyly vedeny z přezíravých mužských pozic a netematizovaly už sám fakt, že je žena, by se v budoucnosti dalo dále zabývat. Tato práce může svým pozitivistickým přístupem k pramennému materiálu sloužit jako vstupní brána pro další badatele, kteří se budou postavením ženy intelektuálky v tehdejší české společnosti podrobněji zabývat.

10. Seznam použité literatury

- [1] BJERREGAARD, C. H. a SINGER, Isidore. Brandes, Georg Morris Cohen. In: *JewishEncyclopedia.com* [online]. [cit. 5.7.2019]. Dostupné z: <http://jewishencyclopedia.com/articles/3635-brandes-georg-morris-cohen>
- [2] BRANDES, Georg. *Levned. Snevringer og horizonter*. Kodaň, Kristiánie: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, 1908.
- [3] BRANDES, Jiří. *Hlavní proudy literatury století devatenáctého. Romantická škola ve Francii*. Přel. Schulzová, Anežka. 2. opr. vyd. Praha: J. Otto, 1894.
- [4] BRANDES, Jiří. Jiří Brandes o Praze. Přel. Schulzová, Anežka. In: *Květy*, roč. 15, 1893, I., č. 2, s. 246–252.
- [5] BRANDES, Jiří. *Sören Kierkegaard*. Přel. Schulzová, Anežka. Praha: Josef Pelcl, 1904.
- [6] ČERNÁ, Anna. „Chvilka s jedním hvězdářem.“ In: *Lidové noviny*, roč. 28, 2015, č. 248, 23. 10., s. 20.
- [7] DURYCH, Jaroslav. „Anežka Schulzová.“ In: *Akord*, roč. 4, 1931, č. 8, 1. 10., s. 326–355.
- [8] FISCHER, Otokar. *Činohra Národního divadla do roku 1900*. Praha: Československý spisovatel, 1983.
- [9] FRÖHLICH, František. „Brandes Georg Morris Cohen.“ In: HARTLOVÁ, Dagmar et al. *Slovník severských spisovatelů*. 2. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 123–124.
- [10] HOUGAARD, Christian. *Tjekkosllovakiet i Danmarks spejl*. Odense: Odense Universitetsforlag, 1971.
- [11] HUMPÁL, Martin, KADEČKOVÁ, Helena a PARENTE-ČAPKOVÁ, Viola. *Moderní skandinávské literatury 1870–2000*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2013.
- [12] HUDEC, Vladimír. „Schulzová, Anežka.“ In: LUDVOVÁ, Jitka (ed.). *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Praha: Divadelní ústav – Academia, 2006, s. 476–478.
- [13] CHESSIN, Alexander S. a SINGER, Isidore. Brandes, Carl Eduard Cohen (generally known as Eduard Brandes). In: *JewishEncyclopedia.com* [online]. [cit. 5.7.2019]. Dostupné z: <http://jewishencyclopedia.com/articles/3633-brandes-carl-eduard-cohen>
- [14] JIRÁNEK, Jaroslav. *Zdeněk Fibich*. 2. upr. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2000.

- [15] KARÁSEK, Jiří. „Jiří Brandes: Romantická škola ve Francii. Z dánštiny přeložila Anežka Schulzová. V Praze, 1894. Nákladem J. Otty.“ In: *Niva*, roč. 5, 1894–1895, č. 23–24, 1. 10. 1895, s. 366–367.
- [16] KNEIDL, Pravoslav. *Setkání s Prahou. Vztahy mezi městem a zahraničními umělci od Francesca Petrarcy po Allana Ginsberga*. Praha: Perseus, 2005.
- [17] KOPECKÝ, Jiří. Fibich, Zdeněk. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. [cit. 20.7.2019]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=7521
- [18] LEHÁR, Jan a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998.
- [19] MACHALA, Lubomír a kol. *Panorama české literatury. 1. díl (do roku 1989)*. Praha: Universum, 2015.
- [20] MERHAUT, Luboš a kol. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce; 4. díl, S–Ž; sv. 1, S–T*. Praha: Academia, 2008.
- [21] MOTH, Axel a SINGER, Isidore. Brandes, Ernst Immanuel Cohen. In: *JewishEncyclopedia.com* [online]. [cit. 5.7.2019]. Dostupné z: <http://jewishencyclopedia.com/articles/3634-brandes-ernst-immanuel-cohen>
- [22] NEJEDLÝ, Zdeněk. *Zdeňka Fibicha milostný deník. Nálady, dojmy a upomínky*. 2. vyd. Praha: Melantrich, 1949.
- [23] PROFANT, Martin a PROFANTOVÁ, Naďa. *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*. Praha: Libri, 2004.
- [24] SCHULZOVÁ, Anežka. *Pád Arkuna. Zpěvohra o předešle („Helga“) a o třech jednáních („Dargun“)*. Praha: Fr. A. Urbánek, 1901.
- [25] SCHULZOVÁ, Anežka. *Zdenko Fibich. Hrstka upomínek a intimních rysů*. Praha: Orbis, 1950.
- [26] ŠALDA, František Xaver. „Osmdesátiletý Lucifer.“ In: TROCHOVÁ, Zina (ed.). *Kritické projevy 12 (1922–1924)*. Praha: Československý spisovatel, 1959, s. 35–39.
- [27] VEDEL, Valdemar. „Eduard Brandes a jeho nejnovější drama.“ In: *Česká Thalia*, roč. 6, 1892, č. 20, 10. 7., s. 228–230.
- [28] [nepodepsáno]. „Georg Morris Cohen Brandes.“ *Světovzor*, roč. 26, 1892, č. 38, 5. 8., s. 455.
- [29] [nepodepsáno]. „Jiří Brandes, slavný dánský kritik a literární historik...“ *Zlatá Praha*, roč. 9, 1891–92, č. 37, 29. 7. 1892, s. 444.

11. Přílohy

Bibliografie

1889

α. [Schulzová, Anežka]. Z Národního divadla. In: *Zlatá Praha*, roč. 6, 1889, č. 25, 10. 5., s. 299–300; č. 26, 17. 5., s. 311, 17. 5. [Referát o Ibsenově dramatu Nora].

α. [Schulzová, Anežka]. Z Národního divadla. Činohra. In: *Květy*, roč. 11, 1889, č. 6, s. 751–754. [Referát o Krylovově dramatu Medvěd námluvčím, Ibsenově dramatu Nora a dramatu Následky prvního manželství od autorské dvojice Labiche a Michel]

1891

α. [Schulzová, Anežka]. Z Národního divadla. In: *Zlatá Praha*, roč. 8, 1890–1891, č. 27, 22. 5. 1891, s. 324. [Referát o Ibsenově dramatu Nepřítel lidu.]

Schulzova, Anežka. Z Národního divadla. Činohra. In: *Květy*, roč. 13, 1891, č. 6, s. 750–754. [Referát o Ibsenově dramatu Nepřítel lidu.]

1892

[nepodepsáno]. J. Brandesa „Hlavní proudy literatury 19. století“. In: Časopis českého studentstva, roč. 4, 1892, č. 1, 15. 1., s. 6–7; č. 3, 12. 2., s. 51–54; č. 5, 10. 3., s. 89–90. [Pojednání o Brandesových přednáškách na universitě v Kodani a jejich ohlasu.]

Bandes, Jiří. Henrik Ibsen. Literární studie. Přel. Schulzová, Anežka. In: *Zlatá Praha*, roč. 9, 1891–1892, č. 15, 26. 2. 1892, s. 175–176 a 178; č. 16, 4. 3., s. 187; č. 17, 11. 3., s. 199–200 a 202; č. 18, 18. 3., s. 211–212 a 214; č. 19, 25. 3., s. 223–225; č. 20, 1. 4., s. 231 a 234; č. 21, 8. 4., s. 248–250. [Studie.]

Brandes, Jiří. Gustav Flaubert. Literární studie. Přel. Schulzová, Anežka. In: *Zlatá Praha*, roč. 9, 1891–1892, č. 27, 20. 5. 1892, s. 315–316 a 318; č. 28, 27. 5., s. 331–332 a 334; č. 29, 3. 6., s. 342–343; č. 30, 10. 6., s. 354–355; č. 31, 17. 6., s. 366–367; č. 32, 24. 6., s. 378–379; č. 33, 1. 7., s. 390–392. [Studie.]

Brandes, Jiří. Edmond a Jules Goncourtové. Literární studie. Přel. Schulzová, Anežka. In: *Květy*, roč. 14, 1892, 2. pololetí, č. 10, 1. 10., s. 493–498; č. 11, 1. 11., s. 599–609. [Studie.]

[nepodepsáno]. Dr. Jiří Brandes... In: *Národní listy*, roč. 32, 1892, č. 202, 23. 7., s. 3. [Zpráva o Brandesově pobytu v Praze, jeho návštěvě Národního divadla a o setkání s Jaroslavem Vrchlickým; rubrika Denní zprávy.]

[nepodepsáno]. J. Brandes... In: *Národní listy*, roč. 32, 1892, č. 205, 26. 7., s. 3. [Zpráva o Brandesově návštěvě ve spolku Slavia; rubrika Denní zprávy.]

[nepodepsáno]. Jiří Brandes, slavný dánský kritik a literární historik... In: *Zlatá Praha*, roč. 9, 1891–1892, č. 37, 29. 7. 1892, s. 444. [Zpráva o Brandesově návštěvě v Praze.]

[nepodepsáno]. Liter. a řečn. spolek „Slavia“... In: *Národní listy*, roč. 32, 1892, č. 210, 31. 7., s. 2. [Článek o Brandesově návštěvě, kterou byl spolek poctěn; rubrika Denní zprávy.]

[nepodepsáno]. Georg Morris Cohen Brandes. In: Světozor, roč. 26, 1892, č. 38, 5. 8., s. 455. [Článek o Brandesovi při příležitosti jeho návštěvy v Praze, rubrika Naše vyobrazení.]

Vrchlický, Jaroslav. Jiřímu Brandesovi. In: Zlatá Praha, roč. 9, 1891–92, č. 38, 5. 8. 1892, s. 447. [Báseň k Brandesově návštěvě v Praze.]

[nepodepsáno]. Spisovatel dánský, Jiří Brandes... In: Časopis českého studentstva, roč. 4, 1892, č. 14, 11. 8., s. 258–259. [Zpráva o Brandesově pobytu v Praze a o jeho návštěvě spolku Slavia; rubrika Směs.]

[nepodepsáno]. Jiří Brandes o Praze. In: Čas, roč. 6, 1892, č. 53, 31. 12., s. 845. [Fejeton o Brandesových vzpomínkách na pobyt v Praze; rubrika Směs.]

Schulzová, Anežka. Z Národního divadla. In: Zlatá Praha, roč. 9, 1891–1892, č. 52, 11. 11. 1892, s. 623–624. [Referát o Bjørnsonově dramatu Bankrot.]

1893

Schulzová, Anežka. Z Národního divadla. In: Květy, roč. 15, 1893, č. 1, s. 121–126. [Referát o Bjørnsonově dramatu Bankrot.]

Brandes, Jiří. Jiří Brandes o Praze. Přel. Anežka Schulzová. In: Květy, roč. 15, 1893, I., č. 2, s. 246–252. [Výňatek z článku otištěného ve Vánočním albu na r. 1892 v Kodani; Brandesovy dojmy z návštěvy Prahy.]

Brandes, Jiří. Z „Hlavních proudův literatury století XIX.“. Díl V. Romantická škola ve Francii. Přel. Schulzová, Anežka. In: Zlatá Praha, roč. 10, 1892–1893, č. 17, 10. 3. 1893, s. 195–196 a 198; č. 18, 17. 3., s. 207 a 210; č. 19, 24. 3., s. 222–223; č. 20, 31. 3., s. 234–235; č. 21, 7. 4., s. 246; č. 22, 14. 4., s. 258–259; č. 23, 21. 4., s. 268–270. [Orig. Hovedstrømninger i det 19. Aarhundredes Litteratur (1871). Ukázky z chytaného překladu svazku, který vyšel v roce 1894.]

[nepodepsáno]. Jiří Brandes: Hlavní proudy literatury století devatenáctého. Romantická škola ve Francii. In: Zlatá Praha, roč. 10, 1892–1893, č. 52, s. 624, 10. 11. 1893. [Recenze; rubrika Literatura.]

Voborník, Jan. Jiří Brandes. Hlavní proudy literatury století devatenáctého. In: Národní listy, roč. 33, 1893, č. 333, 1. 12., s. 4. [Recenze; rubrika Z literatury.]

[nepodepsáno]. Obzor. Jiří Brandes: Hlavní proudy literatury století XIX. In: Čas, roč. 7, 1893, č. 49, 9. 12., s. 773–774. [Recenze; rubrika Umění, věda, školství.]

Brandes, Jiří. Zvíře v člověku (Bourget, Maupassant, Dumas, Tolstoj, H. Hart, Zola). Přel. Schulzová, Anežka. In: Zlatá Praha, roč. 11, 1893–1894, č. 3, 1. 12. 1893, s. 31–32 a 34; č. 4, 8. 12., s. 39; č. 5, 15. 12., s. 51 a 54; č. 6, 22. 12., s. 66. [Studie.]

1894

Brandes, Jiří. Hlavní proudy literatury století devatenáctého. Romantická škola ve Francii. Přel. Schulzová, Anežka. 2. opr. vyd. Praha: J. Otto, 1894. [Orig. Hovedstrømninger i det 19. Aarhundredes Litteratur (1871).]

[nepodepsáno]. Romantická škola ve Francii. In: Zlatá Praha, roč. 11, 1893–1894, č. 20, 30. 3. 1894, s. 239–240. [Recenze; rubrika Literatura.]

Brandes, Jiří. Emile Zola. Skutečnost a temperament. Přel. Schulzová, Anežka. In: *Květy*, roč. 16, 1894, 1. pololetí, č. 2, 1. 2., s. 216–220; č. 3, 1. 3., s. 325–336. [Studie.]

Brandes, Jiří. Bedřich Nietzsche. Pojednání o aristokratickém radikalismu. Přel. Schulzová, Anežka. In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 16, 2. 3. 1894, s. 187; č. 17, 9. 3., s. 202–203; č. 18, 16. 3., s. 211–212 a 214; č. 19, 23. 3., s. 223 a 226; č. 20, 30. 3., s. 235; č. 21, 6. 4., s. 246–247; č. 22, 13. 4., s. 262–263; č. 23, 20. 4., s. 271–272; č. 24, 27. 4., s. 278–279; č. 25, 4. 5., s. 291–292 a 294. [Studie.]

A. S. [Schulzová, Anežka]. August Strindberg. Literární silhouetta. In: *Zlatá Praha*, roč. 11, 1893–1894, č. 41, 24. 8. 1894, s. 483–484 a 486; č. 42, 31. 8., s. 495 a 498; č. 43, 7. 9., s. 510–511. [Studie.]

[nepodepsáno]. Dánský hlas o naší Praze. In: *Moravská orlice*, roč. 32, 1894, č. 209, 15. 9., s. 3. [Zpráva o Brandesově článku o pobytu v Praze; rubrika Denní zprávy.]

[nepodepsáno]. Jiří Brandes a pražský „Montagsblatt“. In: *Národní listy*, roč. 34, 1894, č. 265, 25. 9., s. 3. [Zpráva o Brandesově návštěvě v Praze; rubrika Denní zprávy.]

1895

Brandes, Jiří. Lord Byron. Přel. Schulzová, Anežka. In: *Zlatá Praha*, roč. 12, 1894–1895, č. 25, 3. 5. 1895, s. 291–292 a 294; č. 26, 10. 5., s. 302–303; č. 27, 17. 5., s. 318–319; č. 28, 24. 5., s. 330–331; č. 29, 31. 5., s. 339 a 342; č. 30, 7. 6., s. 354–355; č. 31, 14. 6., s. 363 a 366; č. 32, 21. 6., s. 380; č. 33, 28. 6., s. 387–390; č. 34, 5. 7., s. 402–403; č. 35, 12. 7., s. 411–412 a 414; č. 36, 19. 7., s. 423–424 a 426; č. 37, 26. 7., s. 435–436 a 438; č. 38, 2. 8., s. 447–448 a 450; č. 39, 9. 8., s. 462–463. [Studie. Z díla *Naturalism v Anglii*, 4. svazku *Hlavních proudů literatury století devatenáctého*.]

Karásek, Jiří. Jiří Brandes: Romantická škola ve Francii. In: *Niva*, roč. 5, 1894–1895, č. 23–24, 1. 10. 1895, s. 366–367. [Recenze; rubrika Umění. Věda. Literatura.]

1899

ASch [Schulzová, Anežka]. Helga. Předehra opery „Pád Jarkuna“. In: *Květy*, roč. 21, 1899, č. 1, 111–121.

1900

[nepodepsáno]. Z kanceláře Národního divadla. In: *Hlas národa*, 1900, č. 308, 6. 11., příloha. [Noticka; mj. o obsahu děje opery *Pád Arkuna*.]

K-ý [Kalenský, B.]. Fibichův „Pád Arkuna“. In: *Čas*, roč. 14, 1900, č. 43, 11. 11., s. 3–4; č. 45, 13. 11., s. 1–2. [Rubrika Umění, věda.]

Krejčí, František Václav. Pád Arkuna. In: *Právo lidu*, roč. 9, 1900, č. 312, 11. 11., s. 1. [Referát.]

[nepodepsáno]. Pád Arkuna. In: *Samostatnost*, 1900, č. 92, 17. 11., s. 461; č. 93, 18. 11., s. 467. [Fejeton.]

Nejedlý, Zdeněk. I. Hudba. (Národní divadlo: Pád Arkuna). In: *Obzor literární a umělecký*, roč. 2, 1899–1900, č. 17, 30. 11. 1900, s. 269–270. [Referát, rubrika *Rozhledy*.]

Knittl, K. [Knittl, Karel]. Opera. In: *Osvěta*, roč. 30, 1900, č. 12, s. 1129–1130. [Referát; mj. o libretu Anežky Schulzové k Fibichově opeře *Pád Arkuna*.]

[nepodepsáno]. Nemocní. In: *Čas*, roč. 14, 1900, č. 33, 1. 11., s. 9. [Zpráva o nemoci Anežky Schulzové.]

[nepodepsáno]. Z Prahy, 6. listopadu. In: Moravská Orlice, roč. 38, 1900, č. 255, 8. 11., s. 1. [Zpráva. Mj. o tom, že brzy po Fibichově smrti těžce onemocněla Anežka Schulzová.]

[nepodepsáno]. Z Prahy, 6. prosince. In: Moravská Orlice, roč. 38, 1900, č. 281, 8. 12., s. 1. [Zpráva. Mj. o zlepšení stavu Anežky Schulzové.]

1901

Schulzová, Anežka. Pád Arkuna. Zpěvohra o předejře („Helga“) a o třech jednáních („Dargun“). Praha: Fr. A. Urbánek, 1901.

[nepodepsáno]. Forum. In: Nový život, roč. 6, 1901, č. 2, s. 62–68. [Poznámka; Vítězslav Třasinský referuje o Pádu Arkuna; Bedřich Kočí začíná vydávat Emila Holárka; František Bartoš vydal domácí čítanku.]

1902

Anonymně. [Schulzová, Anežka]. Zdenko Fibich. Hrst upomínek a intimních rysův. In: Květy, roč. 24, 1902, č. 6, s. 768–783; č. 7. 67–84.

1904

Brandes, Jiří. Søren Kierkegaard. Přel. Schulzová, Anežka. Praha: Josef Pelcl, 1904. [Orig. Søren Kierkegaard (1877). Monografie.]

[nepodepsáno]. Jiří Brandes: Søren Kierkegaard. In: Právo lidu, roč. 13, 1904, č. 168, 19. 6., II. příloha, s. 2. [Recenze; rubrika Literatura, divadlo, umění.]

[nepodepsáno]. Brandesův Søren Kierkegaard v českém rouše. In: Ženský svět, roč. 8, 1904, č. 12, 20. 6., s. 154. [Poznámka o překladu knihy Anežkou Schulzovou; rubrika Literatura a umění.]

[Eremita]. O velkém Dánovi. In: Národní listy, roč. 44, 1904, č. 201, 22. 7., s. 1. [Recenze; rubrika Feuilleton.]

[Kd.]. Jiří Brandes: Søren Kierkegaard. In: Zvon, roč. 4, 1903–1904, č. 49, 26. 8. 1904, s. 687. [Recenze; rubrika Literatura.]

J. R. [Rowalski, Jean]. Z dánské literatury. Jiří Brandes: „Søren Kierkegaard“. In: Lumír, roč. 32, 1903–1904, č. 35, 20. 9. 1904, s. 420. [Recenze; rubrika Feuilleton.]

[nepodepsáno]. Brandesův Søren Kierkegaard. Liter. studie. In: Čas, roč. 18, 1904, č. 263, 23. 9., s. 2–3. [Recenze; rubrika Umění a věda.]

Novák, Arne. Jiří Brandes, Søren Kierkegaard. In: Česká mysl, roč. 5, 1904, č. 6, s. 471–473. [Recenze; rubrika Literatura.]

1905

[nepodepsáno]. Anežka Schulzova mrtvá! In: Národní listy, roč. 45, 1905, č. 304, odpolední vydání, 4. 11., s. 2. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. „Anežka Schulzova.“ In: Čas, roč. 19, 1905, č. 305, 5. 11., s. 7. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. Anežka Schulzová. In: Politik, roč. 44, 1905, č. 305, 5. 11. 1905, s. 4. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. Pohřeb slečny Anežky Schulzovy... In: Národní listy, roč. 45, 1905, č. 308, 8. 11., s. 4–5. [Zpráva.]

K. [Kronbauer, Rudolf Jaroslav]. Anežka Schulzová. In: Máj, roč. 4, 1905–1906, č. 9, 10. 11. 1905, s. 141–142. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. Anežka Schulzová... In: Český svět, roč. 2, 1905–1906, č. 2, 10. 11. 1905, s. 7. [Zpráva o úmrtí.]

[nepodepsáno]. Anežka Schulzová. In: Světozor, 1906, č. 5, 10. 11., s. 102. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. Anežka Schulzová. In: Zlatá Praha, roč. 23, 1905–1906, č. 5, 10. 11. 1905, s. 60. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. Anežka Schulzová... In: Zvon, roč. 6, 1905–1906, č. 9, 10. 11. 1905, s. 143. [Nekrolog.]

[č]. Dne 1. listopadu... In: Lumír, roč. 34, 1905–1906, č. 1, 15. 11. 1905, s. 54. [Nekrolog; rubrika Z našeho a cizího života.]

[nepodepsáno]. „Anežka Schulzová.“ In: Ženský svět, roč. 9, 1905, č. 20, 20. 11., s. 269. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. Anežka Schulzová, spisovatelka... In: Český svět, roč. 2, 1905–1906, č. 3, 30. 11. 1905, s. 15. [Nekrolog.]

[nepodepsáno]. Anežka Schulzová, spisovatelka... In: Rozhledy, roč. 16, 1905–1906, č. 5, 1. 12. 1905, s. 130. [Nekrolog.]

F. V. V. [Vykoukal, František Vladimír]. Nové rovy. F. B. Čecháč – J. R. Demel – Anežka Schulzová. In: Osvěta, roč. 35, 1905, díl 2., č. 12, s. 1118–1119. [Nekrolog.]

1925

vz. [Zima, Vladislav]. V době patrného vítězství... In: Zvon, roč. 26, 1925–1926, č. 10, 19. 11. 1925, s. 140. [Vzpomínka.]

1931

Durych, Jaroslav. Anežka Schulzová. In: Akord, roč. 4, 1931, č. 8, 1. 10., s. 326–355. [Pojednání.]

1943

[V. P.]. Čeští skladatelé a jejich libretistky. In: Národní práce, 1945, č. 57, 28. 2., s. 3. [Článek.]

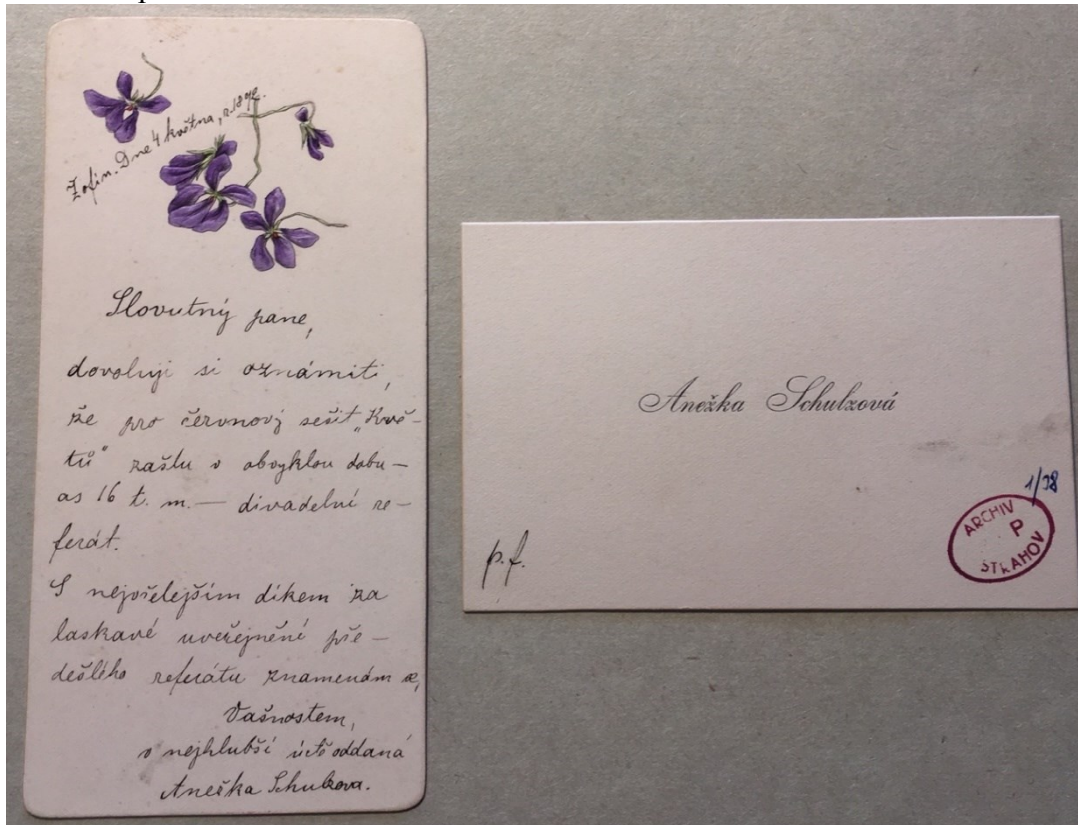
1945

[k]. Památce spisovatelky Anežky Schulzové. In: Venkov, roč. 40, 1945, č. 67, 20. 3. 1905, s. 2. [Poznámka.]

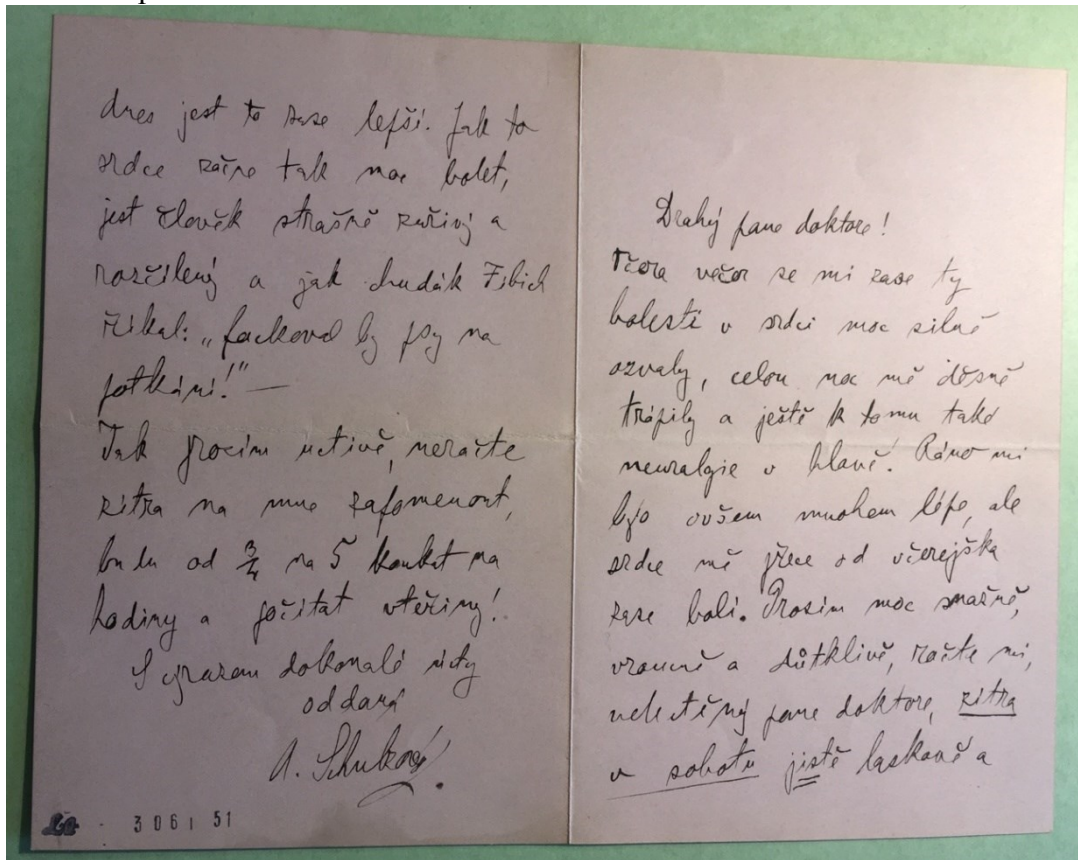
[nepodepsáno]. Památce spisovatelky Anežky Schulzové. In: Národní práce, 1945, č. 69, 22. 3., s. 2. [Článek.]

12. Obrazové přílohy

Obrazová příloha č. 1

Obrazová příloha č. 2

dobrotivě přinesti mou forci léka
s sebou! Prosím moc a moc!
Ale ráčte beskaně jistě na mne
přijít se ještě podívat a moc
přeleskaně ten lík vstít mi
s sebou! Jiši raději dnes po-
něvadž nemu, ráčte-li miš
ještě něco o kásohě. Ale moc
prosím, jistě kátra! Jinak rovim,
co bph si počala s těmi ošemi
bolestmi a strastmi. Včera
večer jsem byla nesmírně
nervosní a rozčilení, ale